

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta sociálních studií
Katedra environmentálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hnutí Brontosaurus a příroda – environmentální ideologie organizace

Vypracoval: Petr Gal

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Klvač

Brno 2013

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat Mgr. Pavlu Klvačovi za odborné vedení mé práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a na základě citovaných zdrojů, jejichž soupis je uveden na konci.

Rozsah hlavního textu práce včetně poznámek pod čarou, bez anotace, obsahu, jmenného rejstříku, seznamu použitých zdrojů a příloh je 15 698 slov.

V Čejkovicích dne 5. května 2013

.....
Petr Gal

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1. Historie Hnutí Brontosaurus	7
2.1.1. Vznik Hnutí Brontosaurus	7
2.1.2. Josef Velek a jeho ochránářské aktivity	11
2.1.3. Vybrané mezníky vývoje Hnutí Brontosaurus do roku 1989	13
2.1.4. Hnutí Brontosaurus jako součást Socialistického svazu mládeže	15
2.1.5. Cesta malé ekologie jako způsob změn v předlistopadové společnosti	16
2.1.6. Hnutí Brontosaurus během společenské transformace počátku 90. let	17
2.1.7. Vybrané mezníky vývoje Hnutí Brontosaurus od roku 1992 do současnosti	18
2.2. Hnutí Brontosaurus v současnosti	18
2.2.1. Vymezení pojmu nezisková organizace	18
2.2.2. Stručná charakteristika Hnutí Brontosaurus v kontextu neziskového sektoru	19
2.2.3. Organizační struktura Hnutí Brontosaurus	20
2.2.4. Hlavní okruhy činnosti Hnutí Brontosaurus	20
2.3. Ideologie Hnutí Brontosaurus a její uplatňování	22
2.3.1. Stručná charakteristika východisek současné environmentální ideologie	22
2.3.2. Prožívání přírody podle Erazima Koháka	24
2.3.3. Prožívání přírody podle G. A. Fineho	24
2.3.4. Koncepty environmentální etiky	25
2.3.5. Poslání a cíle Hnutí Brontosaurus	28
2.3.6. Naplňování cílů	29
2.3.7. Hodnota přírody	31
2.4. Hnutí Brontosaurus jako životní styl	31
2.4.1. Proč někteří chtějí být brontosaurusy a co je láká na akce	32
2.4.2. Být brontosausem – motivace členů v uplynulé dekádě	32
3. EMPIRICKÁ ČÁST	34
3.1. Projekt výzkumu	34
3.1.1. Kontext výzkumu	34
3.1.2. Cíl výzkumu	34

3.1.3. Strategie výzkumu	35
3.1.4. Hlavní výzkumná otázka a odvozené otázky	36
3.1.5. Kdo jsou dotazovaní a jak byli vybráni	36
3.1.6. Metody a techniky sběru dat	38
3.2. Interpretace	39
3.2.1. Pozice Hnutí Brontosaurus v životech dotazovaných	39
3.2.2. Ideologie a její naplňování pohledem brontosaurů	43
3.2.3. Co brontosauři skutečně dělají	45
3.2.4. Osobní postoje k přírodě	48
4. ZÁVĚR	52
5. ANOTACE	54
6. JMENNÝ INDEX	55
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
8. PŘÍLOHY	62

1. ÚVOD

Hnutí Brontosaurus je jedna z nejstarších tuzemských organizací sdružující lidi, kteří se aktivně zabývají ochranou životního prostředí. Nejedná se však o profesionály, nýbrž o dobrovolníky. Nejen to, ale také například využívání zážitkové pedagogiky, důraz na výchovu nebo téměř čtyřicetiletá nepřerušovaná tradice, z něj činí specifické společenské uskupení.

Právě zmíněná osobitost a vlastní zkušenosti s působením brontosaurů mě inspirovaly k napsání této bakalářské práce. Rozhodl jsem se proto nalézt a definovat hlavní charakteristiky hnutí, jehož činnost v ochraně přírody může nezasvěcenému pozorovateli připadat stejně tak pozoruhodně promyšlená, jako naivně prvoplánovitá.

Cílem mé bakalářské práce je popsat vztah současných brontosaurů k přírodě a její ochraně. Volně tak naváži na práce *Současný tramping a jeho environmentální aspekty* od Jolany Čuprové, *Horolezci a příroda: Vztah členů oddílu Lokomotiva Brno k přírodě a krajině* od Zuzany Gerykové a *Skauting a příroda – role přírody při uplatňování skautské ideologie* od Heleny Paříkové. Každá z autorek zkoumala postoje jedné zájmové skupiny k přírodě. Svým textem se budu snažit tento soubor rozšířit a přispět tématem, které nebylo doposud na akademické úrovni hlouběji probádáno. Čtenáři chci nabídnout dosud nezpracovaný pohled na vybranou skupinu „ochránců přírody“, doplněný o jejich osobní motivace a postoje, který má osvětlit především způsob, jakým k ochraně přírody přistupují skrze své členství v Hnutí Brontosaurus.

Zároveň se pokusím odpovědět na otázku, jaké společné hodnoty a postoje brontosauři sdílí. Dále chci určit, které koncepty environmentální ideologie a etiky ve zkoumané organizaci převládají a jaká je její pozice v rámci českého environmentálního hnutí.

V teoretické části popíši především historii, vývoj a současný stav Hnutí Brontosaurus. Domnívám se, že tyto informace jsou nezbytné pro komplexní pochopení zkoumané problematiky. Budu také vycházet z platných konceptů environmentální ideologie, etiky, pojetí prožívání přírody a životního způsobu. Tyto poznatky využiji především v druhé části práce.

Empirickou část věnuji samotnému kvalitativnímu výzkumu. Interpretací rozhovorů s názorovými vůdci Hnutí Brontosaurus na Hodonínsku se pokusím určit současný vztah této skupiny k přírodě, krajině a jejich ochraně.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Historie Hnutí Brontosaurus

V následující kapitole se zaměřím na vznik a historii Hnutí Brontosaurus, které je jednou z nejstarších ochranářských organizací v Česku (potažmo v Československu). Zabývat se budu především jeho založením, okolnostmi, které tomuto činu předcházely, pozici hnutí v tehdejší společnosti, jeho ochranářským aktivitám a ohlasu, který vyvolalo. Samostatnou kapitolu věnuji i jeho zakladateli, novináři Josefu Velkovi, natolik významnému, že s jeho jménem dodnes někteří lidé organizaci spojují.

2.1.1. Vznik Hnutí Brontosaurus

Počátek všech moderních sociálních hnutí stává český sociolog Zdeněk Znebežánek do bouřlivé atmosféry šedesátých let. Během nich se totiž začali houfně formovat příslušníci mladé poválečné generace, většinou studenti amerických univerzit. Jejich touha po zapojení do chodu společnosti a její změně pomocí občanského aktivismu byla nebývalá (Znebežánek 1997: 23-24). Začaly tak vznikat nové neformální organizace nejrůznějších cílů. Změnily se také některé další aspekty jejich fungování. Ty popisují teoretici nových sociálních hnutí. „Alain Touraine, Jürgen Habermas, Claus Offe či Alberto Melucci zdůrazňovali, že těžištěm nových sociálních hnutí nejsou zájmy, nýbrž identity“ (Barša a Císař 2004: 103). Stále silnější pozici si buduje hnutí environmentální, které se snaží posílit roli přírody ve vnímání společnosti.

Na totalitní komunistické státy tehdejší Evropy nelze předchozí výroky jednoduše aplikovat. Vládnoucí elity totiž bránily vzniku sociálních hnutí tak, jak byly v minulém odstavci definovány. Existenci nezávislé ekologické iniciativy omezovali představitelé moci zlehčováním problematiky životního prostředí v tehdejší Československu a jejím odsunem na pozadí. „Státní i politické orgány všech stupňů vydávaly po celá 70. a 80. léta bezpočet prohlášení i konkrétních usnesení týkajících se ochrany přírody, ale jejich realizace byla takřka nulová“ (Vaněk 1996: 21).

Hnutí Brontosaurus, které se zformovalo v sedmdesátých letech, zcela neodpovídalo představě západoevropské, důležité aspekty pro zařazení do kategorie hnutí přesto splňovalo. Sdružovalo přívržence určité myšlenky (ideje) v poměrně neformálním společenství, které vytvářelo sociální vztahy a mělo výraznou mobilizační funkci. „Podle mínění sociologů je

ochranářské ekologické hnutí hájící právo lidí na zdravé životní prostředí plnohodnotným sociálním hnutím, jehož úkolem je vytvářet politický tlak a ovlivňovat tak stav společenského kompromisu“ (Vaněk 1996: 31).

Samotné Hnutí Brontosaurus výraz hnutí ve svém názvu původně ani nemělo. Vzniklo jako takzvaná Akce Brontosaurus. Ta byla reakcí na zasedání Organizace spojených národů (OSN) ve Stockholmu na jaře 1973. Na tomto sjezdu začali představitelé členských států řešit problematiku životního prostředí. „Vše začalo tím, že se na začátku sedmdesátých let začal prudce zhoršovat stav životního prostředí. V roce 1973 ve Stockholmu na jarním zasedání OSN varoval generální tajemník Kurt Waldheim všechny státy před možnými negativními důsledky tohoto zhoršování. Na základě toho vyhlásilo UNESCO následující rok celosvětovým Rokem ochrany životního prostředí“ (Šipr 1995: 3). Událost přiměla zaměstnance Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd založit na základě myšlenek zasedání OSN projekt, kterým by do péče o životní prostředí v zemi zapojili děti a mládež. Ideologickými tvůrci byli Eliška Nováková, Miroslav Martiš a Jan Šolc (Vaněk 1996: 36).

„S nápadem přišli do redakce Mladého světa a Vladimír Jiránek nakreslil dnes tolik známý symbol. Vzniklo heslo ‚Brontosaurus to nepřežil, protože přerostl své možnosti‘, odborníci připravili deset témat s úkoly, Český ústřední výbor Socialistického svazu mládeže vzal akci za svou a připojila se Česká státní pojišťovna. Tak se v lednu 1974 zrodila Akce Brontosaurus“ (Šipr 1995: 3).

Tu její zakladatelé původně naplánovali jako sérii drobných akcí na pomoc životnímu prostředí s roční působností.

Patronát nad nově vzniklým hnutím mládeže převzala redakce časopisu *Mladý svět*. Obzvláště významnou osobností ve vztahu k Akci Brontosaurus se stal novinář Josef Velek, později pokládáný za duchovního vůdce organizace.¹ Z článků vycházejících v tehdejší *Mladém světě* můžeme takřka krok po kroku sledovat začátky hnutí a jeho vývoj v prvních letech existence. Zmíněné periodikum o něm poskytuje patrně nejvíce informací. K tomu vyčlenilo rubriku nazvanou *Zápisník akce Brontosaurus*. Do ní přispíval právě Josef Velek. *Mladý svět* 4/1974 například popisuje další zapojené subjekty.

„Štáb akce Brontosaura - ROTŽP 1974 vyhlášený ČÚV SSM – se poprvé sešel 4. prosince

---

1 Jeho vztahu k Hnutí Brontosaurus se budu podrobněji věnovat v jedné z následujících kapitol.

1973. Ve štábu je zastoupena Rada pro životní prostředí při vládě ČSR, různá oddělení ČÚV SSM a České ÚR PO SSM, [...] dále redakce Mladého světa, Mikrofóra, Vědy a techniky mládeži a ABC mladých techniků a přírodovědců. Na práci štábu a celou akci navazují další ministerstva, redakce sdělovacích prostředků, kupříkladu redakce vysílání Československého rozhlasu, Československé televize [...]" (Velek 1974: 3).

Tak velká podpora státních institucí a médií poukazuje na provázanost tehdejší organizace s oficiální politickou mocí. Akce Brontosaurus tedy nebyla patrně vyvolána impulzem „zespoda“, ale myšlenkou několika odborníků, která neodporovala zájmům komunistické strany. Ta naopak hnutí, které vyvolalo mezi mladými nebývalý ohlas a mobilizovalo je k ochraně životního prostředí konkrétními akcemi, přijala za své. Ovlivňování názorů a postojů těchto lidí považovala za politický úkol. „Sledoval se tu záměr usměrnit a zkoordinovat dosud roztržštěnou aktivitu svazáků a pionýrů na tomto úseku, dát jí jednotnou koncepci a nalézt nové účinnější formy, které by umožnily zapojit mládež do péče o životní prostředí v masovém měřítku“ (Janča 1980: 6).

Důležitou roli v popularizaci organizace hrála bezesporu i média. Iničiátoři akce byli hosty některých pořadů dobového rozhlasu; rozhovory, reportáže a další texty vycházely v mnoha médiích, *Rudé právo* nevyjímaje. Svědčí o tom obsah dalších dílů rubriky *Zápisník akce Brontosaurus*. V *Mladém světě* 4/1974 se dočteme o začátcích spolupráce s Československým rozhlasem. „4. ledna poprvé zazněla rozhlasová znělka akce Brontosaurus na vlnách éteru. Mikrofórum vysílalo první pořad k akci Brontosaurus“ (Velek 1974: 3). V čísle 17/1974 pak narazíme na další zmínku o propagaci tehdejšími médii. „Redakce Rudého práva a redakce zahraničního vysílání Československého rozhlasu pozvaly tajemníka štábu [Akce Brontosaurus] k interview.“²

Alternativní výklad vzniku této organizace přináší ve své práci Pavel Vnenk.³ Vychází ze vzpomínek jistého Jindřicha Paukerta, se kterým se setkal při svém pátrání po „očitých svědčích“ vzniku Akce Brontosaurus. Musím zde poznamenat, že tento muž je jediným údajným pamětníkem zmíněné události, jehož se autorovi podařilo vypátrat. Do své práce vybírám několik úryvků z rozhovoru Pavla Vnenka s Jindřichem Paukertem doplněné o Paukertovo svědectví. Ten za prvotní impuls označuje pragmatickou snahu pracovníků Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd splnit rozkaz nadřízeného. Popisuje příchod tehdejšího ředitele ústavu, profesora Hadače, který měl od svých nadřízených dostat za úkol obnovit skomírající

2 Úplně první zmínku, vyhlášení samotné Akce Brontosaurus, nalezneme v *Mladém světě* 3/1974.

3 Jde o ročníkovou práci obhájenou na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v roce 1999.

stranické a mládežnické organizace na pracovišti. Hadač ke spolupráci údajně oslovil právě Paukerta. „Prosím vás, já bych byl strašně rád, kdybyste mi v tom nějak pomohl, vy máte na ně určitý vliv a vymyslet si nějakou činnost, která by nebyla potupná a která by ty lidi inspirovala“ (Vnenk 1999: 6). Zaměstnanci ústavu však neměli podle Paukerta o založení jakékoliv organizace zájem. Nakonec je však přesvědčil, prý proto, že on i někteří další kolegové byli řediteli Hadačovi vděční za ochranu před stíháním komunistickým režimem. Jak tato ochrana vypadala, však Pavel Vnenk ve své práci neuvádí. „Tak jsme udělali spis, o kterém nevím, kde je a co se s ním stalo, a každý v něm měl svůj příspěvek, svůj návod, jak tu mládež zaměstnat. Nepoliticky, starostí o životní prostředí,“ popisuje Jindřich Paukert (Vnenk 1999: 7).

Dle jeho svědectví tedy se spolupracovníky vymýšleli pro tehdejší Svaz socialistické mládeže a pionýrskou organizaci náplň činnosti. Paukert si ve svém svědectví přisuzuje také autorství názvu a motta Akce Brontosaurus. Tvrdí, že na jedné z prvních přípravných schůzek prohlásil: „Dinosauři také zahynuli, protože byli příliš velcí a už pak nestačili ten svůj metabolismus obstarat“ (Vnenk 1999: 8). První impulsy ke vzniku organizace, tedy podnět zmíněného profesora Hadače, vsazuje již do roku 1969. Žádný důkaz však nepředkládá. Jako nejstarší doklad zmiňuje až plakát z roku 1974.

Vzhledem k významným pochybnostem provázejícím tento výklad prvopočátků organizace považuji ve své práci za skutečné okolnosti vzniku Akce Brontosaurus oficiální výklad podepřený nejen mnoha písemnými zdroji, z nichž jsem citoval, ale také samotným Josefem Velkem, který první ideje vedoucí k vzniku hnutí zařazuje do roku 1972, za letopočet zrodu samotné Akce Brontosaurus pak označuje rok 1974 (Velek 1980: 20). Potvrzují to také současní představitelé organizace (Srov. Hradil a Toman 2007: 77). Pavel Vnenk současně dodává, že při pátrání získal přímé svědectví pouze zmíněného pamětníka, které mu však nikdo nepotvrdil, ani nevyvrátil.

Živelný vývoj hnutí v sedmdesátých letech jistě přispívá k mnoha spekulacím, účelem tohoto textu však není pátrat po tom, zda organizace vznikla jiným způsobem a naše tvrzení podkládat novými fakty, proto se touto problematikou již nebudu dále zabývat. Existence alternativního výkladu však poukazuje na tehdejší motivace některých zakladatelů „ochranářských“ hnutí, která vznikala na politickou objednávku. Hnutí Brontosaurus rozhodně nevzniklo jako nezávislá organizace, byť jeho aktivity byly později velmi neformální. Nemůžeme jej tedy pokládat za uskupení svobodně reprezentující své environmentální názory jako například nejstarší nevládní ekologická organizace v Československu, kterou byl dobrovolný *Svaz pro ochranu přírody a krajiny TIS*. Jeho činnost však byla kvůli vzrůstajícímu nátlaku komunistického režimu v roce

1979 ukončena kvůli údajnému zavádění skautských metod do výchovy (Vaněk 1996: 34).

2.1.2. Josef Velek a jeho ochránářské aktivity⁴

Josef Velek významně přispěl ke vzniku Hnutí Brontosaurus a byl hlavním iniciátorem dění v této organizaci před rokem 1989. „Svou aktivitou a osobní odvahou dokázal za bezmála 15 let své práce získat na stranu ochrany přírody velké množství lidí“ (Hradil a Toman 2007: 77). Bývá také považován za zakladatele české ekologické žurnalistiky. Jeho postavení v rámci ochránářského hnutí je specifické. V práci analyzující především Velkovo literární dílo se ho snaží charakterizovat Jakub Patočka: „Díky svému mimořádnému pracovnímu výkonu, družné bohémské povaze, ochotě pomáhat všude, kde to v rámci poměrně velmi restriktivního systému bylo jen trochu možné, a tragickému skonu hned na počátku nových poměrů se stal legendou - přesněji řečeno polozapomenutou legendou pro zasvěcené“ (Patočka 2012: 15).

Josef Velek se narodil 30. listopadu 1939 v Klínci u Mníšku pod Brdy. Po promoci na elektrotechnické fakultě ČVUT⁵ pracoval dvanáct let jako elektroinženýr ve Výzkumném ústavu sklářské techniky v Praze. Specializoval se na automatizaci výroby, o čemž také často přednášel v Československu i v zahraničí. Vytvořil několik patentů. V lednu 1972 se oženil a s manželkou Janou měl syna Jakuba. První texty začal publikovat na počátku šedesátých let. V roce 1974 spoluzakládal akci Brontosaurus, propagoval ji a organizoval první akce na pomoc životnímu prostředí. V roce 1975 se stal stálým redaktorem časopisu *Mladý svět*, s nímž již dlouho předtím spolupracoval. „Patnáct let volné publicistiky mě nakonec přivedlo k povolání novináře a první tematika, které jsem se chopil, byla příroda a životní prostředí“ (Velek 1980: 20).

Texty publikovanými v *Zápisníku akce Brontosaurus*, kterými informoval o dění v nové organizaci i v dalších rubrikách *Mladého světa*, významně napomohl rozvoji této ochránářské organizace. „Právě články Josefa Velka, ve kterých čtenáře seznamoval s problematikou všech složek životního prostředí a kresby Vladimíra Jiráňka napomohly značné popularitě Brontosaura“ (Čekalová 1999: 22). Pro *Mladý svět* napsal množství reportáží z cest po Československu i v zahraničí a reportáží k problémům životního prostředí.

V *Mladém světě* působil 15 let, až do své smrti v roce 1990. Zemřel 30. dubna toho roku při potápění v Rudém moři s expedicí Blue Word. Josef Velek byl cestovatelem, spisovatelem

---

4 Část informací pro tuto kapitolu jsem převzal z informačních panelů z výstavy o životě Josefa Velka, které jsou uschovány v archivu brněnské kanceláře Hnutí Brontosaurus.

5 Českého vysokého učení technického.

a fotografem. Přípravoval pořady pro rozhlas a televizi. Spolupracoval na nejrůznějších aktivitách k ochraně a popularizaci péče o životního prostředí. V roce 1989 převzal v Bruselu za významné úspěchy v oblasti ochrany a zlepšení životního prostředí jako první Čech cenu Global 500 Roll of Honour, kterou uděluje Program Organizace spojených národů pro životní prostředí.

Kriticky se k Velkově (obzvláště literární) práci postavil zmíněný Jakub Patočka ve svém článku *Josef Velek: Ekologický ombudsman 80. let*⁶. Autor se v textu zamýšlí nad možnostmi ochrany přírody v normalizačním Československu. Na Velkově příkladu poukazuje na využití omezených prostředků k dosažení mobilizace tehdejších aktivistů. „[Velek] k tomu používal dva nástroje: Hnutí Brontosaurus, které se mu podařilo v roce 1974 iniciovat na půdě Socialistického svazu mládeže, a své zaměstnání redaktora Mladého světa“ (Patočka 2012: 15). Ten podle svých slov začal o dané problematice psát kvůli špatným zkušenostem z práce v socialistických průmyslových podnicích. „Viděl jsem, co dokáže udělat arzén, olovo a jiné exhalace s lidmi i se stromy. Viděl jsem vylévat do lesních roklin jedovaté odpady, znečišťovat průzračné jizerské horské řeky“ (Velek 1980: 20). Velek pak ve svých reportážích psal o konkrétních případech „ničení“ přírody, jako třeba o kácení stromů, nepovolených skládkách, průmyslových haváriích a podobně. Problematiku však vnímal antropocentricky. Za přestupky proti životnímu prostředí považoval hlavně porušení platné legislativy, která v první řadě chránila člověka nebo přírodu jako statek lidské spotřeby. Podle Patočky již nemohou být Velkovy postoje vyjádřené v textech vzorem pro současné ochranářské hnutí. „Zvláštní smysl číst je dnes už po mém soudu nemá, rozhodně ne jako inspiraci pro dnešní psaní a jen velmi omezeně jako vzor pro občanské působení v zájmu přírody. Posloužit snad mohou jako svébytný dokument o žalostném stavu oficiální ochrany přírody v 80. letech, o úrovni tehdejšího správního práva ve vztahu k životnímu prostředí“ (Patočka 2012: 15). Josef Velek musel kličkovat mezi mantinely komunistického práva, protože často vystupoval proti porušování předpisů významnými podniky éry normalizace. Občas také přistupoval na kompromisy, jakými byly například rozhovory s představiteli KSČ, které *Mladý svět* otiskoval v roce 1986. Patočka vyzdvihuje skutečnost, že přestože nelze Velka považovat za disidenta, vynikal odvahou upozorňovat na špatné kroky vlády ve vztahu k životnímu prostředí. „V rámci oficiálních struktur sváděl tuhé zápasy, o jejichž konkrétním smyslu netřeba pochybovat [...] Mechanismům tvorby rozhodnutí v Husákově režimu dobře rozuměl a počínal si, jak jen mohl, vynalézavě“ (Patočka 2012: 16). Silnou pozici, kterou si Velek ve společnosti vybudoval, potvrzuje i jeho bývalý spolupracovník Václav Petříček. „Kolega Velek se stal velkou oporou i státní ochrany

---

6 Článek vyšel v časopise *Sedmá generace* 2/2012, s. 15 -17.

přírody a velmi ochotně a vnímavě spolupracoval na řadě konkrétních případů. Byl odvážný a díky své popularitě měl velký respekt i u jinak arogantních a stranicky jištěných úředníků“ (Petříček 2005: 318).

2.1.3. Vybrané mezníky vývoje Hnutí Brontosaurus do roku 1989

V prvním ročníku Akce Brontosaurus plnili přihlášené mládežnické kolektivy i jednotlivci úkoly, jejichž náplní byl především sběr informací o stavu životního prostředí v jednotlivých částech Československa⁷. Konkrétní pomoc přírodě byla zprvu jakýmsi doplňkem. „[...] každý měsíc Roku ochrany životního prostředí byl věnován určité problematice – ovzduší, vodě, dopravě, zeleni, rekreaci, odpadům, ochraně přírody, přímým faktorům zdraví atd.“ (Velek 1974: 8-9). Záslouhou velké mediální kampaně byl první ročník kampaně úspěšnější, než sami pořadatelé očekávali. „[...] podařilo se dosáhnout hlavního cíle – přitáhnout k ochraně přírody co nejvíce lidí. Jednoznačný úspěch přivedl hlavní aktéry k myšlence využít tohoto lidského potenciálu aktivních mladých lidí a přeměnit původně jednoroční akci v časově neomezené celostátní hnutí“ (Vaněk 1996: 37).

To vzniklo v roce 1975 poté, co jej schválil Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže (SSM). Do činnosti svazáckých a pionýrských kolektivů jej začlenil na svém zasedání 21. října. „Vzniklo hnutí z jedné strany sice kontrolované a ovlivňované vedením SSM, ale z druhé strany utvářené spontánní iniciativou mladých lidí“ (Činčera a Fraňková 2004: 37). Podle rozhovoru s Eliškou Novákovou a Václavem Petříčkem⁸, který Miroslav Vaněk uskutečnil v roce 1996, pomohla nová iniciativa tehdy skomírajícímu SSM získat potřebné členy. Zprofanované mládežnické sdružení totiž nebylo podle nich na začátku sedmdesátých let schopné nabídnout smysluplný a atraktivní program v této oblasti (Vaněk 1996: 37). Je nutné zde zmínit, že bez připojení hnutí k oficiální organizaci socialistické mládeže by se mu nedostalo takové publicity a jeho úspěch by tak nejspíše nebyl tak velký.

Od roku 1975 se členové organizace a její příznivci více zaměřují na konkrétní dobrovolnickou práci. V tomto roce se na hradě Zvířetice uskutečnil první pracovní brontosauří tábor. Po něm následovaly další, jak zmiňuje Josef Velek v *Mladém světě* 49/1975. „[...] začala se rodit tradice brontosauřích letních táborů“ (Velek 1975: 15). Z prvních táborů v rámci projektu

⁷ Jednalo se například o mapování výskytu živočišných a rostlinných druhů v určité lokalitě, měření množství chemických prvků v přírodě pomocí chemických roztoků či třeba fotografické snímkování krajiny.

⁸ Spoluzakladateli Akce Brontosaurus.

Prázdniny s Brontosaurom se dochovalo několik reportáží. Jednu z nich napsal v roce 1978 pro *Mladý svět* organizátor prvních táborů Luboš Beniak. Právě on inicioval rozšíření nabídky letních akcí mezi nové zájemce z řad veřejnosti. Spolu s dalšími organizátory proto rozeslal mezi základní organizace SSM nabídku připojení se ke kampani dobrovolnických táborů na pomoc životnímu prostředí a správám chráněných krajinných oblastí doručili nabídky brigádnické pomoci. To mělo úspěch a letní tábory se začaly živelně rozrůstat. Ve zmíněném čísle *Mladého světa* Beniak píše: „Nápad zvaný Prázdniny s Brontosaurom se u vás, čtenářů, tak uchytil, že jsme nestačili zírat. Tak jsme poprosili další naše kamarády – instruktory, aby taky uspořádali aspoň jeden turnus“ (Beniak 1985: 10).

Výrazně do činnosti hnutí zasáhli funkcionáři Ústředního výboru SSM v roce 1976. Schválili vznik takzvaného Reflektoru mladých. Členové organizace měli spolu s několika dalšími svazáky vytvářet *Hlídky reflektoru mladých* pátrajících po nešvarech a nedostacích v socialistické společnosti. Pátrat měli na pracovištích a dohlížet třeba na dodržování pracovní doby, produkci odpadů, využívání materiálů a další. To se však představitelům hnutí nelíbilo, jak připomíná Václav Petříček. „[...] zřizování hlídek Reflektoru mladých vzbudilo celkem přirozeně odpor v naší členské základně. Vše se nakonec podařilo zažehnat a po asi jeden a půlročním mezidobí se nám podařilo směřovat naši aktivitu znovu k výchovné činnosti, přičemž Reflektor mladých se ubíral do ztracena“ (Vaněk 1996: 37). V tomto roce uspořádali brontosauři také soutěž amatérských filmů o životním prostředí Týká se to také tebe (Velek 1976: 4). Další mezník, kterého organizace ve zmíněném roce dosáhla, byl první mezinárodní dobrovolnický tábor v Československu. „Třidvacet mladých lidí z Holandska, Belgie, Francie, Anglie, Itálie, Dánska, Jugoslávie, Tunisu a Československa se sjelo do Dolních Věstonic na mezinárodní budovatelský tábor Brontosaurus“ (Velek 1976: 4).

Za zlom v historii Hnutí Brontosaurus považují Činčera a Fraňková rok 1978, kdy se konalo V. Plenární zasedání Českého ústředního výboru SSM. V tomto roce se hnutí, které čítalo tisíce členů a další tisíce sympatizantů, stalo samostatně fungující iniciativou nezávislou na SSM. Mnoho neformálních skupin se hlásilo k ideám organizace, přestože nebyly její oficiální součástí. Rozvoj tak byl z části živelný a mimo oficiální společenské struktury. Hnutí se změnilo v jakousi značku nezávislé občanské iniciativy v kontextu ochrany životního prostředí (Činčera a Fraňková 2004: 37). Dosavadní štáby Akce Brontosaurus se transformovaly v Komise pro ochranu a tvorbu životního prostředí. V reakci na velký ohlas brontosauřích akcí vydává Socialistický svaz mládeže nové metodiky ochrany přírody pro mládež. „[Metodika] již reaguje na zkušenosti z některých

úspěšných akcí z minulých let a předkládá konkrétní možnosti spolupráce s orgány státní ochrany přírody“ (Petříček 1980: 3).

Kvůli širokému rozsahu činností Hnutí Brontosaurus a velkému počtu neorganizovaných příznivců nelze vyjmenovat všechny aktivity, které lidé uspořádali pod jeho hlavičkou v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Nadšenci pořádali jednodenní, víkendové i vícedenní pracovní akce a mnoho přednášek a festivalů. Nejznámější a nejžádanější formou činnosti se však stávají zážitkové a pracovní tábory programu Prázdniny s Brontosauřem. Jejich počet se neustále zvyšoval, přesto nedokázal uspokojit poptávku účastníků, jak popisuje Josef Velek: „Dva, sedm, dvacet, padesát, šedesát, sto dvacet, dvě stě padesát, tři sta, potom už počtem nad čtyři sta – tak rostl od roku 1978 počet táborů“ (Velek 1987: 9).

Osmdesátá léta navazují na odkaz sedmdesátých let a v činnosti organizace do roku 1988 žádné výrazné předěly nenalézám. Za zmínku ale stojí zasedání pléna Českého ústředního výboru SSM, které v květnu 1983 hodnotilo prvních deset let činnosti. Na něm se potvrdil i zájem oficiálních představitelů moci na pokračování činnosti hnutí podmíněný snahou o větší sepětí s oficiálním mládežnickým svazem. „[Plénium] potvrdilo zařazení HB do výchovného systému a přineslo nové námětové a organizační prvky. Hnutí tak dostalo nejen další záruku své existence, ale také větší odpovědnost, což vedlo k dalšímu růstu zájmu o brontosauří dění, které bez ohledu na svazácké požadavky košatělo a rozvíjelo se vlastním směrem (Šipr 1995: 4).

2.1.4. Hnutí Brontosaurus jako součást Socialistického svazu mládeže

O důležitosti Hnutí Brontosaurus pro posilování vlivu tehdejší oficiální mládežnické organizace, a to SSM, jsem se zmínil již v předchozích kapitolách. Aby Akce Brontosaurus byla úspěšná, musela vzniknout právě pod hlavičkou tohoto svazu. Jeho vedení pojalo ochranu přírody jako politický úkol. „Ovlivňování názoru mladých lidí a jejich postojů k této problematice je proto vysoce závažným politickým úkolem“ (Janča 1980: 6). Jedním z cílů bylo i masové zapojení a aktivizace mládeže. Důraz byl kladen na úzkou spolupráci se složkami Národní fronty, tedy hlavně komunistickou stranou. To potvrzuje text hodnotící první tři roky existence hnutí. „[Svazáci] pomáhají naší společnosti uchovat a zlepšit její základní hodnoty, bohatství přírody a krásy naší země nejen pro sebe, ale i pro budoucí pokolení, jak to ukládají závěry XV. sjezdu KSČ a II. sjezdu Socialistického svazu mládeže“ (Janča 1980: 29). Miroslav Vaněk považuje propojení těchto organizací za jednoznačně kladnou skutečnost. „Ať již Socialistický svaz mládeže sledoval

zastřešením hnutí Brontosaurus jakýkoli cíl, umožnil působit v duchu ochrany přírody na široké vrstvy obyvatelstva, zejména mladší věkové struktury, a podnítl jejich aktivitu“ (Vaněk 1996: 38).

2.1.5. Cesta malé ekologie jako způsob změn v předlistopadové společnosti

Konkrétní činnost v rámci ochránářských aktivit lze nejjednodušeji rozdělit na takzvanou velkou a malou ekologii. Velkou ekologií je míněno prosazování strukturálních změn v souvislosti s ochranou životního prostředí a za projevy malé ekologie se pak považují konkrétní činy na pomoc přírodě, jako třeba péči o chráněné území (Vaněk 1996: 42). Protože v totalitním státu, kterým bylo Československo, nebylo možné, aby občanské iniciativy výrazněji promlouvaly do významných změn, uchýlovala se většina ochránářských hnutí k malé ekologii. Právě cestou malé ekologie se podle Elišky Novákové vydalo i Hnutí Brontosaurus.

„Nechtěli jsme se plést do těch velkých problémů, které byly stejně politicky neprůchodné. Nám šlo spíše o drobnou buditelskou práci. Domnívali jsme se, že pokud ekologické vědomí nepronikne do každodennosti člověka, tak nemá význam nic podnikat. Kromě toho by nás špičky SSM k velké ekologii stejně nepustily. Smysl práce jsme spatřovali v tom, že se o naši činnosti dozvídali mladí lidé a přes ně i jejich rodiče v různých místech republiky. Tím jsme je mohli ovlivňovat a vytvářet tak podhoubí budoucích ochránářů. Snažili jsme se především o výchovnou činnost“ (Vaněk 1996: 37).

K této ideji se hlásil třeba také Český svaz ochránců přírody.

Miroslav Vaněk považuje fakt, že se ochránářské organizace během normalizace zaměřily na malou ekologii, za pro ně příznivý. Upozorňuje právě na konkrétní výsledky práce, kterou mohli lidé za sebou vidět (Vaněk 1996: 38). Především dobrovolnická práce, která byla v souladu s učením komunismu, činila organizaci imunní. „Brontosaura, i přes mnohé těžkosti, tehdejší režim nikdy nezakázal. Ačkoli se v něm vyskytovali lidé, kteří poukazovali na ekologické problémy té doby, nebo jiní, kteří měli spojitost s organizacemi v té době zakázanými, jako například TIS či Junák“ (Hradil a Toman 2007: 77).

Za pošetilou, ale ideově hodnotnou považuje cestu malé ekologie za normalizace Hana Librová. Podle ní byla práce tehdejších ochránců v naprostém rozporu s prorůstovým hospodářstvím a spotřební společností. „Měřeno pohledem praktickým a z hlediska faktických výsledků byla činnost těchto lidí vlastně velmi pošetilá. Naši ochránci přírody zachraňovali

jednotlivé rostlinné exempláře, evidovali mraveniště [...] Vládní politika však dokázala škrtem pera proměnit celé oblasti v poušť“ (Librová 1991: 3).

2.1.6. Hnutí Brontosaurus během společenské transformace počátku 90. let

Společenské změny způsobené Sametovou revolucí na sklonku roku 1989 významně ovlivnily také Hnutí Brontosaurus. To vystoupilo z rozpadajícího se SSM a na své první konferenci v lednu 1990 jej jeho zástupci transformovali v samostatnou organizaci (Šipr 1995: 4). Účastníkům zasedání šlo především o zachování myšlenek původního hnutí, vyjádření odporu k praktikám SSM a nutnosti vytvořit jasnou a funkční strukturu organizace (Dušek 1990: 12). Na konferenci byly také přijaty zásady prosazování stanovisek Hnutí Brontosaurus, které vyjadřovaly snahu o větší společenskou angažovanost. Podle nich měli brontosauři využívat všechny zákonné možnosti k prosazování svých cílů, aktivně se účastnit politického rozhodování jako zvolení zástupci různých zastupitelstev a rad, kontrolovat a připomínkovat činnost politických stran a dalších subjektů a působit na veřejné mínění formou letáků, manifestací nebo dalšími způsoby (Kamarýt 1990: 12). Tyto postoje byly podobné postojům dalších nově utvářených ekologických organizací.⁹

Skutečně samostatnou organizací disponující právní subjektivitou se Hnutí Brontosaurus stalo registrací na Ministerstvu vnitra 25. ledna 1990. Od tohoto data se výraz „hnutí“ stal pevnou součástí názvu a z hnutí Brontosaurus se tak stalo Hnutí Brontosaurus. Vzniklo i několik menších sdružení odkazujících na předlistopadové brontosauří aktivity. Patří mezi ně například Brontosaurus Praha, Pionýrská skupina Brontosaurus nebo ZO ČSOP¹⁰ Brontosaurus.

Začátek devadesátých let nebyl jednoduchým obdobím. „Hned po Sametové revoluci začala Brontosaura opouštět řada osobností. Neodcházely proto, že by zanevřely. Tito lidé začali zaplňovat a zakládat ekologická, ale i zážitková, sociální a jiná sdružení, nebo odešli do tržního sektoru, mnozí s myšlenkou, že budou dál s Brontosauřem v kontaktu“ (Hradil a Toman 2007: 78). V *Mladém světě* 8/1990 dochází k přejmenování dosavadního *Zápisníku hnutí Brontosaurus* v *Ekologický zápisník MS*. Redakce časopisu se rozhodla dát v této rubrice prostor zhruba třiceti ochranářským organizacím působícím v Československu. „Protože i Mladý svět spěje od osamostatnění vydavatelského k hospodářskému, budou nás již s Brontosauřem spojovat pouze názory“ (Velek 1990: 4). Po smrti redaktora Velka ale přestává následující rok zápisník vycházet.

9 Jako třeba Hnutí Duha, Greenpeace a další.

10 Základní organizace Českého svazu ochránců přírody.

2.1.7. Vybrané mezníky vývoje Hnutí Brontosaurus od roku 1992 do současnosti

V roce 1992 se od Hnutí Brontosaurus oddělila asi třetina členů a založili Asociaci Brontosaura. Nesouhlasili totiž s centrálním řízením organizace, jejíž základní články¹¹ přímo podléhaly nadřízeným subjektům, a to brontosauří ústředí a výkonnému výboru. Asociace Brontosaura měla podle jejích zakladatelů fungovat jako nezávislá síť jakýchsi ekocenter, která je otevřená všem lidem bez nutnosti členství. Původní brontosauří ideje měly zůstat zachovány (Marek 1992: 7-11). Asociace však postupně zanikala a dnes existuje už jenom pár izolovaných sdružení nesoucích její název.

V roce 1994 oslavilo Hnutí Brontosaurus v Mohelnici dvacet let své činnosti. V devadesátých letech se jeho ústředí přestěhovalo z Prahy do Jeseníku a poté do Brna, kde sídlí dodnes. Podle Hradila a Tomana přineslo toto období další těžkosti. „V raně demokratickém režimu, kdy mnohým nebylo jasné, zda hojně používané slovní spojení ‚tržní ekonomika‘ je odvozeno od slova trh, či roztrhat, dobrovolnickému sdružení převážně nezkušených studentů příliš pšenka nekvetla“ (Hradil a Toman 2007: 78). Na několika valných hromadách navrhovali někteří delegáti dokonce hlasování o zrušení organizace. Přispěla k tomu hlavně zpronevěra čtvrtmilionové dotace zaměstnanci ústředí v roce 1997. I tuto krizi hnutí ustálo. Stále významnější součástí dobrovolnických akcí se stává zážitková pedagogika, samotná ochrana přírody však stále zůstává hlavní činností. V roce 1999 dostává Hnutí Brontosaurus Cenu ministra životního prostředí a nabírá opět na síle. „Od roku 1999 je patrná větší snaha o konsolidaci organizace“ (Činčera 2004: 42).

2.2. Hnutí Brontosaurus v současnosti

V této kapitole ve stručnosti popíši současný stav sledované organizace. Pokusím se jej vymezit jako neziskovou organizaci a popsat základní charakteristiky hnutí.

2.2.1. Vymezení pojmu nezisková organizace

Pojem nestátní nezisková organizace se u nás objevil na začátku devadesátých let v důsledku oddělení státního a soukromého sektoru. Pod toto označení spadá několik právních forem¹². Podle

11 Označení pro nejmenší strukturální jednotku této organizace s vlastní právní subjektivitou.

12 V současnosti zákon rozlišuje občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy a církve.

teoretika občanské společnosti Lestera Salomona musí nestátní neziskové organizace splňovat pět podmínek, aby mohly být takto definovány (Maule a kol. 2005: 4):

- institucionalizovanost (přítomnost formální organizovanosti)
- soukromý charakter (institucionální oddělení od veřejné správy)
- neziskovost (případný zisk z činnosti nepřipadá správcům ani zakladatelům)
- samosprávnost (schopnost řídit sama sebe)
- dobrovolnost (dobrovolný charakter organizace)

Salomon dále nestátní neziskový sektor považuje za soubor institucí sloužících stejně jako státní úřady veřejným zájmům, avšak ležící mimo státní struktury (Škarabelová a kol. 2002: 7). Takovou organizací je i Hnutí Brontosaurus. „Na poli neziskového sektoru patří k větším organizacím, může plnit významnou roli mostu či styčného bodu mezi aktivitami environmentálními a prožitkově pedagogickými“ (Hradil a Toman 2007: 80).

2.2.2. Stručná charakteristika Hnutí Brontosaurus v kontextu neziskového sektoru

Hnutí Brontosaurus je občanským sdružením dětí a mládeže prosazující občanskou angažovanost, podporující principy svobodné společnosti a zaměřující se na ochranu přírody a krajiny, výchovnou a vzdělávací činnost. Je nestátní a nepolitické ve smyslu absence příklonu k určité politické straně.¹³ Stále prosazuje především malou ekologii¹⁴. V tomto smyslu ho lze považovat za umírněné. Finanční příjmy tvoří zejména členské příspěvky, účastnické poplatky, dotace, granty, dary a výnosy z vlastní činnosti. Je členem oborové platformy ekologických nevládních organizací Zelený kruh, mezinárodního uskupení mládežnických environmentálních sdružení Youth and Environment Europe, Jihomoravské rady dětí a mládeže a České rady dětí a mládeže.¹⁵

---

13 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Stanovy*. Webová stránka Hnutí Brontosaurus, www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=18. [Staženo 3.12.2012]

14 Problematikou takzvané velké a malé ekologie jako prostředku ekologické aktivity se zabývám v kapitole 2.1.5.

15 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Výroční zpráva Hnutí Brontosaurus 2011*.

2.2.3. Organizační struktura Hnutí Brontosaurus¹⁶

Struktura organizace je složitá a rozdělená do několika institucionálních stupňů. Nejvyšším orgánem je valná hromada, jež každoročně volí výkonný výbor, který působí jako statutární orgán a volí ze svého středu předsedu a místopředsedy, a kontrolní a revizní komisi dohlížející na hospodaření a činnost probíhají pod hlavičkou Hnutí Brontosaurus. Samotní členové se sdružují v organizačních jednotkách, jimiž jsou základní články, regionální centra nebo kluby, lišící se mírou právní subjektivity. Dále existují odborné sekce řešící specifické záležitosti Hnutí Brontosaurus, a to vzdělávání členů, fungování dětských oddílů a kancelář, v níž pracují placení zaměstnanci a která je výkonným orgánem. Podle výroční zprávy Hnutí Brontosaurus za rok 2011 působilo v tomto roce v 39 základních organizacích celkem 1061 členů.

2.2.4. Hlavní okruhy činnosti Hnutí Brontosaurus

Pro přiblížení konkrétních oblastí ochrany životního prostředí, na něž se členové organizace zaměřují, vybírám v této podkapitole několik důležitých okruhů činností. Ty jsou souhrnně nazývány programy. Stěžejní část těchto aktivit charakterizují Hradil a Toman jako „dobrovolnické akce zaměřené na obnovu, záchranu či udržování našeho společného přírodního a kulturního dědictví“ (Hradil a Toman 2007: 78). V současnosti jde o tyto programy určené primárně pro mladé lidi do 26 let:

Prázdniny s Brontosaurem¹⁷

Nejstarší a nejnámější program Hnutí Brontosaurus. Tvoří jej letní tábory, jejichž hlavním účelem je nezištná pomoc přírodě a památkám. Dnes je doplňují i tábory nepracovní, například dětské či rodinné. Každoročně jich organizátoři hnutí uspořádají okolo padesáti.

Akce příroda¹⁸

---

16 Informačním pramenem k této kapitole jsou platné stanovy Hnutí Brontosaurus. Hnutí Brontosaurus, 2012: *Stanovy*. Webová stránka Hnutí Brontosaurus, www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=18. [Staženo 3.12.2012]

17 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Prázdniny s Brontosaurem*. Webová stránka Prázdniny s Brontosaurem, www.prazdniny.brontosaurus.cz. [Staženo 4.12.2012]

18 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Akce příroda*. Webová stránka Akce příroda, www.akce.brontosaurus.cz/o-programu. [Staženo 4.12.2012]

Navazuje na původní krátkodobé akce, které ochránci pořádali za socialismu. Zahrnuje víkendové a jednodenní akce na pomoc konkrétním lokalitám pořádané hlavně na jaře a na podzim. Ty musí zahrnovat takzvané tři pilíře: smysluplnou práci pro přírodu, kvalitní zážitkový program a environmentální osvětu. Vedoucí programu pořádají i vzdělávací kurzy, koordinují potravinovou banku nebo vydávají environmentální publikace.

Akce památky¹⁹

Pomoci kulturnímu dědictví se organizace systematicky věnuje od roku 2007. Pořádá víkendové a jednodenní akce na pomoc památkám. Také ony musí splňovat tři pilíře: dobrovolnickou práci pro památky, kvalitní zážitkový program a vzdělávání v oblasti historie a ochrany kulturního dědictví.

Brontosauří dětské oddíly²⁰

Program zastřešuje činnost dětských oddílů působících pod hlavičkou Hnutí Brontosaurus. Zaměřuje se především na volnočasovou environmentální výchovu s důrazem na aktivní zapojení jednotlivce. „[...] záměrem není výchova jen jako pouhé předávání informací, ale především jako prostředek k formování harmonické osobnosti člověka“ (Zavadil 1992: 8).

Ekostan²¹

Kampaň popularizující ochranu přírody na hudebních festivalech a kulturních akcích. Slouží jako mobilní environmentální poradna, která poukazuje na problematiku životního prostředí, propaguje neziskové organizace a nabízí informační materiály.

Brontosauří v Himálajích²²

Humanitární projekt podpory vzdělávání a místních komunit v indickém Ladhaku. Jeho cílem je výstavba školy a internátu ve vesnici Mulbekh s důrazem na šetrný přístup při stavbě, zachování tradic, zvýšení vzdělanosti a posílení rozvojové spolupráce. Kampaň sponzoruje také Dalajláma.

---

19 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Akce památky*. Webová stránka Akce památky, www.akcepamatky.cz/novy/o-akci-pamatky. [Staženo 4.12.2012]

20 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Brontosauří dětské oddíly*. Webová stránka Brontosauřích dětských oddílů, www.brdo.brontosaurus.cz/co_je_brdo. [Staženo 4.12.2012]

21 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Ekostan*. Webová stránka Hnutí Brontosaurus, www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=4&Itemid=12. [Staženo 4.12.2012]

22 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Brontosauří v Himálajích*. Webová stránka Brontosauří v Himálajích, www.brontosaurivhimalajich.cz/o-organizaci. [Staženo 4.12.2012]

2.3. Ideologie Hnutí Brontosaurus a její uplatňování

Na začátku kapitoly se nejprve zaměřím na pojem ideologie, jímž se budu dále zabývat. Pavel Šaradín, který zkoumal proměny výrazu ideologie v historii, upozorňuje, že ji lze chápat negativně, pozitivně i neutrálně. Její negativní pojetí popisuje jako způsob deformování a manipulování skutečnosti, v pozitivním označení ji vnímá jako světonázor usilující o nápravu společnosti. Pro účel této práce se jako nejvhodnější jeví neutrální definice ideologie, podle níž „soubor idejí představuje určitý systém, který reprezentuje názory jednotlivce, skupiny občanů, třídy či jiných sociálních společenství“ (Šaradín 2001: 56). Nemá tedy primárně emoční charakter. Ideologii lze tedy definovat jako soubor idejí, jejichž prostřednictvím lidé ustanovují, vysvětlují a obhajují cíle a prostředky organizovaného jednání sociálních skupin bez ohledu na to, zda chtějí změnit, zachovat nebo svrhnout daný společenský řád (Heywood 1994: 14). Jan Keller upozorňuje na nutnost odmítnutí přijetí ideologie jako vědy: „Ideologie se liší od vědy především v tom, že nechce vykládat svět, ale chce pouze obhájit pozici či naopak nárok na postavení určité skupiny obyvatel na jejich postavení ve společnosti“ (Kolektiv autorů 1996: 415). Do společenské roviny ji staví i Šaradín. „Ideologie představuje určitý soubor preferovaných hodnot“ (Šaradín 2001: 49).

Tato práce tedy bude zkoumat současnou ideologii Hnutí Brontosaurus jako soubor hodnot, symbolů a idejí, kterými členové obhajují smysl existence této organizace, její činnost a víru v ideály.

2.3.1. Stručná charakteristika východisek současné environmentální ideologie

Výraz environmentalismus se v České republice začal podle Bohuslava Binky používat na konci devadesátých let, kdy nahradil termín ekologický, který byl do té doby spojený s problematikou životního prostředí (Binka 2008: 18). Samotná environmentalistika je „nauka využívající poznatky vědního oboru ekologie, zabývá se vztahem člověka k přírodě a k životnímu prostředí, jakož i péčí o životní prostředí“ (Máchal 2007: 21). Binka upozorňuje, že environmentalismus jako ideologie je opakem ekologismu, protože ten naprosto odmítá napojení na jakoukoliv aktuálně převládající ideologii a vyžaduje vytvoření zcela nového myšlenkového systému. Environmentalismus naopak takovou radikální změnu nevyžaduje. „Environmentální postoj je slučitelný s jakoukoliv dosavadní ideologií“ (Binka 2008: 18).

V popředí zájmu environmentalistů stojí konflikt společnosti a přírody. Ten nahradil po téměř celé dvacáté století převládající sociální střet mezi prací a kapitálem, jenž v současnosti ztratil na naléhavosti (Znebežánek 1997: 145). V aktuálním konfliktu mezi společností a přírodou je nejvýznamnějším oponentem právě environmentální hnutí, které zpochybňuje údajně přirozený vykořisťovatelský vztah člověka k přírodě (Barša a Císař 2004: 6). Přírodu definuje Stanislav Komárek jako souhrn všeho, co není vytvořeno lidmi, co se na rozdíl od kultury a civilizace vytvořilo samo, tedy vše živé, co nás obklopuje a je přirozené (Komárek 2008). Michal Bartoš dodává, že environmentální hnutí vystupuje proti výkladům, které převrací jeho tezi, že člověk je přírodě podřízen, v opačné tvrzení. Podle něj je nejzávažnější potíží nemožnost jednoduše prosadit změnu společenského uspořádání právě ve prospěch přírody. Vznik a bleskový rozvoj environmentálních hnutí považuje za nejvíce vypovídající ukazatel přítomnosti ekologické krize (Bartoš 2011: 95).

Environmentální hnutí usilují o holistický výklad světa a snaží se přitom vhodně interpretovat ekonomickou, sociální i kulturní sféru momentálního stavu světa. „Aby environmentální mínění bylo vůbec slyšeno, musí se původní ‚čistá‘ ideologie přizpůsobit zvykům a jazykům prostředí, kam je zaměřena jeho působnost“ (Bartoš 2008: 132). Zároveň se při prosazování svých názorů setkávají s mnoha problémy, které způsobuje především popření antropocentrismu. Upozorňují na neoprávněnost proklamované dominance člověka nad přírodou a staví se také proti globalizaci, především ekonomické (Barša a Císař 2004: 6-7). Další potíží je umístění těchto hnutí v historické společenské struktuře. „Environmentalisté nejsou ani předvojem dělnictva, ani utlačovaných, ale součástí společnosti, kterou chtějí měnit. Nenabízí žádnou výraznou změnu, ale ‚pouhopouhé‘ zrovnoprávnění. To ovšem není přitažlivé“ (Bartoš 2011: 101).

Hlavní snahou aktérů tohoto ideologického proudu tedy je změna mocenské struktury ve vztahu k přírodě, zvýšení ochrany planety Země jako celku a jejích obyvatel, návrat k přirozenosti a obhajování rovnosti čili emancipace přírody založené na racionalitě. Erazim Kohák toto poslání rozlišuje na subjektivní a objektivní. „Na zcela osobní úrovni jde o trpící přírodu, vykořisťovanou v zájmu lidské bezmyšlenkovitosti a chamtivosti, na globální úrovni jde o rovnováhu biosféry – a souhrnem jde o sveřepé hledání trvale udržitelných hodnot a způsobů života“ (Kohák 2006: 154). Do role obhájce práv přírody staví environmentalisty Michal Bartoš. „Environmentální hnutí může být také úsilím, které stojí v adoraci intelektu [...] Tedy postavit se proti výkladům přírody jako mlčící nicoty. Obhájit smysl tohoto nic plného němých ‚kreténů‘, zvířat, kyttek a balvanů“ (Bartoš 2011: 79). V rámci této ideologie je rozlišováno několik způsobů

lidského prožívání přírody.

2.3.2. Prožívání přírody podle Erazima Koháka

Erazim Kohák ukazuje tři zásadní způsoby zaujímání postojů a chování lidí k přírodě. První možností prožívání je **život lovců-sběračů** jako způsob bytí přírodních národů a našich prapředků. Příroda nad člověkem zcela dominuje, je něčím nepokořitelným a posvátným. Člověk bez ní nemůže přežít, pokud není dostatečně pokorný. Jde o jakési univerzum vytvářející ze všech přírodních entit propracovaný systém. Lovci-sběrači „nehospodaří ani nevládnou přírodě, jen z její ruky přijímají dary“ (Kohák 2006: 62).

Dalším způsobem prožívání přírody je **způsob pastýřů a zemědělců**. Zůstává závislý na přírodě, ale není jí již zcela odevzdaný. Získává v ní partnera, se kterým zemědělec i pastýř spolupracuje. Pečují o ni a mají z ní proto užitek. Toto pojetí je založeno na principu udržitelnosti. „Příroda už není bůh, nýbrž viditelné dílo boží ruky. Závislost se tu mísí s prvkem péče“ (Kohák 2006: 63).

Za třetí způsob označuje Kohák **vztah řemeslníka-trhovce**. Tento městský člověk se již tak často nestýká s divokou přírodou, zůstává však na ní stále závislý. Potřebuje přítok čisté vody a další její zdroje. Příroda přestává být partnerem, stává se však darem. „Řezbář, kameník, pekař přírodu s úctou zpracovávají“ (Kohák 2006: 64).

Existují tedy tři zásadní možnosti, jak přírodu prožívat. Jako posvátnou přítomnost, jako partnera nebo jako cenný dar. Z nich vyplývá, že „příroda, soustava všeho života, má [...] vlastní hodnotu, zcela nezávisle na lidských potřebách“ (Kohák 2006: 64). S tím kontrastuje **prožitek výrobců-spotřebitelů**, v němž není pro přírodu místo, neuznává totiž hodnotu jiného než mimolidského bytí. „Jediným smyslem života a takřka morální povinností občana je hromadit a spotřebovávat stále více hmotného majetku“ (Kohák 2006: 64).

2.3.3. Prožívání přírody podle G. A. Fineho

Sociolog G. A. Fine popisuje tři soupeřící vize přírody, usměřňující lidský pohled na přírodu – protekcionistický, organický a humanistický (Fine 2001: 35). Zároveň upozorňuje, že vztah mezi přírodou a kulturou nelze vysvětlit pouze jedním ze schémat a je nutné s nimi pracovat. Fine se v zásadě zabývá tím, do jaké míry mají být ovlivňovány lidské zásahy do životního

prostředí.

Protekcionistický přístup upírá člověku výsadní postavení. Ztotožňuje se s ním environmentální hnutí, hodnotu přírody považuje za vyšší než hodnotu civilizace. Ideálním stavem je nepřítomnost člověka v přírodě. „Omezujeme rozsah lidmi ‚budovaného‘ prostředí, abychom chránili čistou přírodu, a jakoukoli morální moc nad přírodou člověku upíráme“ (Fine 2001: 36).

Organický model naopak přítomnost člověka v přírodě považuje za cosi přirozeně nutného. Ruší hranice mezi světem lidským a přírodním. „Lidé nejsou vně přírody, jsou její organickou součástí“ (Devall a Sessions 1985: 66, In Fine 2001: 38). Ideálním stavem je vzájemná péče o Zemi jako celek a zahrnutí kultury do přírody. S tím souvisí přijetí některých společných pozitivních hodnot. „Chceme nakonec prožívat jakousi jednotu s biosférou. Být ‚zajedno‘ s přírodou, vstřebat do sebe její kouzlo“ (Fine 2001: 39).

Humanistický přístup upřednostňuje zájmy lidské společnosti, příroda podle něj slouží k naplňování materiálních potřeb člověka. „Humanistický pohled nepřisuzuje přírodě žádnou morální hodnotu, snad s výjimkou těch případů, kdy v ní spatřuje sílu, kterou je třeba ‚zkrotit‘“ (Fine 2001: 41). Člověk se stává středobodem veškerého dění. „Tehle antropocentrický pohled byl kdysi považován za správný a ve většině společností, které si nemohou dovolit luxus pohrdavého vztahu k touhám a přáním, ho za správný dosud považují“ (Fine 2001: 41). Přívrženci tohoto myšlenkového proudu si však uvědomují, že přírodu potřebují. Za vhodnou ochranu životního prostředí považují její konzervaci. Jde o nutnost, která chrání vlastní zájmy člověka.

2.3.4. Koncepty environmentální etiky

Josef Petr Ondok považuje environmentální etiku²³ za rozšíření obecné etiky o, podle něj opomíjený, vztah člověka k přírodě. „Ekoetika je sice zaměřena na člověka, tj. usiluje regulovat jeho postoje a jednání, avšak primárním objektem v ekoetice není druhý člověk nebo ‚obec‘, ale příroda“ (Ondok 1998: 15). Erazim Kohák ji chápe jako „soustavu zásad, které člověku naznačují, jak by se měl chovat ve svém obcování s mimolidským světem“ (Kohák 2006: 17). Přisuzuje přírodě etickou hodnotu, ta je však závislá na vnímání lidskou společností. Nutnost přijetí tohoto etického konceptu je podle Koháka předpokladem překonání ekologické krize (Kohák 2006: 15-20). Na nezbytnost přijetí environmentální etiky společností poukazuje Hana Librová. „Potřebujeme ekologickou morálku jako sociálně sdílenou normu chování. A potřebujeme i ekologickou etiku

---

23 Ondok pro ni užívá výraz „ekoetika“.

jako její výkladový i teoretický rámec“ (Librová 1994: 159).

Zjednodušeně lze environmentální etiku rozdělit do dvou směrů, a to antropocentrického a neantropocentrického. Objektem antropocentrického pojetí je člověk. „Ostatní svět mimo člověka a společnost není přímo objektem etické povinnosti příslušející člověku. Hodnoty přírody jsou odvozeny právě ze vztahu k člověku“ (Ondok 1998: 22). Životní prostředí slouží k naplňování lidských potřeb, příroda má „instrumentální hodnotu, je prostředkem k vytvoření hodnoty jiné“ (Librová 1994: 160). Protipólem antropocentrické představy etiky je etika neantropocentrická. „Přisuzuje živým organismům v přírodě, v radikálnější podobě i neživým přírodním entitám, samostatnou vnitřní hodnotu, která existuje nezávisle na lidských potřebách“ (Librová 1994: 164).

Antropocentrická etika

Tento přístup je typický pro takzvanou západní společnost, souvisí s jejím křesťanským charakterem (Ondok 1998: 22). Bývá označován jako „plytká, povrchní (shallow) ekologie. Je organickým vyústěním vývoje evropského myšlení a hodnotového nahlížení“ (Librová 1994: 160).

Podle vztahu člověka k přírodním entitám se tento koncept dělí na radikální (silný) a neradikální (slabý) antropocentrismus.

Radikální verze považuje dominanci člověka za neotřesitelnou skutečnost. „Zdrojem hodnot jednotlivých objektů přírody mimo člověka je jejich pozitivní vztah k potřebám člověka. Nemají svou vlastní hodnotu nezávisle na člověku“ (Ondok 1998: 23). Proto budou takto orientovaní lidé „považovat přírodu za sklad materiálů, které je vhodné využít na vytvoření člověku příjemných a užitečných věcí“ (Binka 2008: 39).

Neradikální antropocentrismus staví člověka do role nositele morálních závazků nejen vůči ostatním lidem, ale také vůči zvířatům, rostlinám a neživým složkám přírody. Člověk jim však stále zůstává duchovně nadřazen (Ondok 1998: 23). Lidé tak mají roli správců, uchovatelů životního prostředí. Tento přístup nazývá Kohák „Etikou vznešeného lidství“. „Antropocentrismus neznámá řídit se (přirozenými) lidskými zájmy, nýbrž podřídí naše jednání výrazně lidským – a to znamená morálním – kategoriím“ (Kohák 2006: 79). Neradikální verze umožňuje spojit uspokojování lidských potřeb s pouze drobnými omezeními²⁴ a ochranu životního prostředí. Nabízí „silné, a především sjednocující argumenty pro ochranu přírody“ (Binka 2008: 40). Člověk nepřichází o své dominantní postavení, zůstává centrem dění a ochrana ostatních bytostí a entit je pro něj jednou z nejvyšších hodnot.

---

²⁴ Člověk může stále využívat přírodu jako zdroj užitečných věcí, musí se však vyhnout takovým aktivitám, který by ji mohli trvale poškodit. Tento koncept přímo souvisí s myšlenkou trvalé udržitelnosti.

Podle Binky nelze mezi vyznavači antropocentrismu nalézt radikální či extremistické přívržence ochránářského hnutí, neboť tento postoj z principu nemá prvky ekologismu²⁵ (Tamtéž).

Neantropocentrická etika

Pod tento přístup zahrnujeme všechny etické koncepty, v jejichž centru nefiguruje člověk. „Člověk není středem přírody přes své výjimečné postavení v ní vlivem racionality a kulturní tvorby ... princip ekoetické odpovědnosti není zakotven v lidském rozumu, ale v samotném bytí přírody“ (Ondok 1998: 87). Za zakladatele bývá označován Aldo Leopold, který ve 30. letech 20. století „formuluje hlavní principy ‚Land Ethic‘ a zdůrazňuje, že otázka dobra a zla nemůže být řešena jen vzhledem k určitému fragmentu biotického celku (tj. nejčastěji vzhledem k člověku), ale vždy vzhledem k celému biotickému společenství“ (Librová 1994: 164).

Z významných myšlenkových proudů, patřících do této etické kategorie, jsem pro účel práce vybral tyto:

Biocentrická etika požaduje rovnost všech biologických druhů bez ohledu na jejich aktuální postavení. Ústředním motivem je uznání stejné existenční hodnoty, morálního statusu, a tedy i práv pro všechny živé bytosti. (Binka 2008: 35). Svou „Etikou úcty k životu“ ji ovlivnil Albert Schweitzer.

Ekocentrická etika přímo vychází z pojetí „Etiky Země“ Aldo Leopolda. Jde o holistický přístup, který vnímá jako nejvyšší hodnotu ekologické společenstvo. Morálnost není, na rozdíl od biocentrismu odvozena od vztahu jedinců, nýbrž ekosystému jako celku. Morální je to, co pomáhá společenství k dosažení a udržení dynamické rovnováhy – homeostáze. Nemorální naopak vše, co tento rovnovážný vztah poškozují (Ondok 1998: 36-37).

Teocentrická etika chápe přírodu jako Boží dílo svěřené lidem. Díky svému Božskému původu je nadřazena lidským výtvorům, člověk ji však může s úctou využívat. Příroda je dokonalým stvořením bez chyb, které má hodnotu samo o sobě, nezávisle na lidech (Binka 2008: 54-56).

Zoocentrická etika se zabývá vymezením práv mimolidských bytostí, především zvířat. Hranici morální hodnoty má stanovovat skutečnost, zda daná přírodní entita pociťuje slast a bolest. Násilí na zvířatech považuje za nepřijatelnou mezidruhovou agresi. Tento proud ovšem zůstává úzce zaměřen, v širším smyslu problematiku životního prostředí neřeší (Binka 2008: 52-54).

Hlubinná ekologie vznikla jako opozice k „mělkému“ přístupu používanému v chápání

---

25 Výraz ekologismus označuje nejradikálnější proud environmentální ideologie. Ekologistou je člověk zastávající radikální zelené postoje neslučitelné se současnými politickými ideologiemi.

environmentálních problémů, který Arne Naess považoval za nedostatečný. Přírodu chápe jako něco posvátného a transcendentálního. Vše živé i neživé spojuje jednota existence, nejsou mezi nimi žádné rozdíly. „S jednotlivými částmi přírody se můžeme zcela identifikovat, protože jsou na naší úrovni“ (Naess 1989: 27-28). Cílí na emocionální prožívání přírody. „Hlubinná ekologie je směr, který hledá novou rovnováhu a harmonii mezi jednotlivci, komunitami a celou přírodou. V hlubinné ekologii možná najdeme uspokojení toho, po čem v hloubi duše nejvíc toužíme: uspokojení víry v základní intuici ... najdeme schopnost dosáhnout smyslové harmonie“ (Naess 1989: 37).

Sociální ekologie kritizuje společnost a její hodnoty, které způsobily ekologickou krizi. Řešení spatřuje v radikální společenské a politické změně, jejímž důsledkem bude zastavení devastace životního prostředí lidmi. Koncepce je orientována silně levicově. Usiluje o navrácení morálky do společnosti, napravení vztahů a vytvoření etické ekonomiky s demokratickou kontrolou produkce (Binka 2008: 43-51).

2.3.5. Poslání a cíle Hnutí Brontosaurus

Význam přírody zmiňují brontosauři svou vizí: „Chceme svět, ve kterém lidé nejsou lhostejní ke svému okolí, respektují a ctí přírodu a kulturní bohatství a společně o ně pečují.“²⁶ Ve stanovách je pak za hlavní předmět zájmu ustanovena ochrana přírody a krajiny, výchovná a vzdělávací činnost, což vychází také z tradic organizace.²⁷

Hnutí Brontosaurus má tři programové cíle²⁸:

- *Vychovávat sebe i druhé prací, vlastním příkladem, hrou i bezprostředním kontaktem s přírodou k zodpovědnému přístupu k životu a planetě. Chránit přírodu a hledat cesty k souladu mezi ní a člověkem. Pečovat o kulturní a historické dědictví a rozvíjet jeho odkaz dnešku.*
- *Zajímat se o problémy společnosti a s ohledem na dlouhodobá hlediska a názory druhých lidí hledat jejich řešení. Podporovat zdravé snahy usilující o odklon od konzumního způsobu*

26 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Cíle*. Webová stránka Hnutí Brontosaurus, <https://www.brontosaurus.cz/novy/o-nas/cile>. [Staženo 30.12.2012]

27 Hnutí Brontosaurus, 2012: *Stanovy*. Webová stránka Hnutí Brontosaurus, www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=18. [Staženo 3.12.2012]

28 Tamtéž

života.

- *Dávat si navzájem radost. V tomto duchu pořádat nápadité pracovní a zážitkové akce. Pomáhat zejména mladým lidem vytvářet kolektivy umožňující pocit sounáležitosti, uznání a seberealizace.*

2.3.6. Naplňování cílů

Podle Jiřího Šipra má vše, co brontosauři dělají, naplňovat programové cíle hnutí. „Každá akce pořádaná na veřejnosti by měla směřovat k dosažení některého z cílů HB“ (Šipr 1995: 5). Mezi nimi dominuje posilování kladného vztahu lidí a přírody. „Cílem brontosauřích akcí je však především výchovné působení na mladého člověka a rozvoj jeho osobnosti ve vztahu k životnímu prostředí“ (Hradil a Toman 2007: 78). Právě výchovu považuje za nejdůležitější část environmentálních snah Tomáš Just. „Cílem [ochranářského hnutí] je pokud možno pro všechny hájit zdravé životní prostředí. Tohoto cíle chce dosáhnout co nejefektivněji. Proto se především snaží postrčit co nejvíce lidí k tomu, aby si své prostředí hájili sami. Nejlepší způsob postrkování je zřejmý – šíření informací o stavu životního prostředí a diskuze o námětech, jak problémy řešit“ (Just 1990: 29).

Těchto záměrů se Hnutí Brontosaurus snaží docílit prostřednictvím dobrovolnických akcí zaměřených na obnovu, záchranu či udržování přírodního a kulturního dědictví. K tomu používá tři prostředky – dobrovolnickou práci, ekologickou (či environmentální) výchovu a zážitkový program. „Kromě dechberoucího programu, který je vždy důležitý, na akcích dobrovolně pracujeme [...] tak, aby nám po akci zbyly nejen zážitky a fotky, ale i zdravé stromy, louky, čisté studánky, a pocit, že je na světě zas aspoň o malý kousek lépe“ (Hradil a Toman 2007: 80).

Dobrovolnická práce

Nezištná práce pro životní prostředí je základním motivem, který hnutí provází od jeho založení. Konkrétní pomoc je velmi důležitá, musí být však doplněna dalšími aktivitami²⁹. Aby splnila svůj účel, musí být práce smysluplná, dobrovolná, energická a vykonávaná bez nároku na finanční odměnu (Šipr 1995: 5). V praxi pak účastníci brontosauřích akcí pracují zhruba 4 až 6 hodin denně, v případě dětských oddílů jde o pouze o nějakou symbolickou činnost. Práce

---

²⁹ Jiří Šipr za ně považuje například pobyt v přírodě, kvalitní doplňkový program, kolektiv, zážitky, atmosféru a další.

naplňuje několik záměrů. „Prvním důležitým cílem práce na akcích je konkrétní pomoc přírodě a životnímu prostředí konkrétní činností. Tento hmatatelný a viditelný výsledek není jediným jejím cílem. Vhodně zvolená práce má mnohem významnější výchovný výsledek“ (Metodika 1988: 81). Ne každá práce ale pozitivně rozvíjí osobnost či vhodně vytváří vztah člověka k přírodním entitám. Dobrovolníci musí chápat, co dělají, jaký má daná činnost smysl, jaké bude mít konkrétní výsledky a osobní přínos pro ně. Nezbytná je také kolektivnost práce (Hradil a Toman 2007: 79).

Ekologická (environmentální) výchova

Za ekologickou výchovu lze obecně považovat veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, které se snaží rozvíjet citlivost, vstřícnost a spoluodpovědnost lidí za stav životního prostředí, podporovat hodnotové orientace vedoucí k udržitelnému životnímu stylu a zároveň nalézat lásku a úctu k přírodě i druhým lidem (Máchal 2006: 17). Hnutí Brontosaurus k jejímu prosazování přistupuje komplexně a využívá právě dobrovolnickou práci, zážitkový program a vzdělávání. „Budete-li se totiž zabývat pouze vlastní ochranou přírody a nebudete-li se starat o to, co se odehrává v mysli lidí, budete stále jen odstraňovat příčiny. Nezbyvá, než se pokusit o změnu lidského myšlení“ (Šipr 1995: 27). Ekologická výchova v tomto pojetí tedy „vychovává k odpovědnosti, aktivnímu a skromnějšímu životu, citlivosti, vnímavosti a podporuje kritické vnímání v souvislostech“ (Toman a Zimek 2009: 2).

Zážitkový program

Zážitkovou pedagogiku začalo Hnutí Brontosaurus využívat ve svých programech jako jedna z prvních organizací u nás. Jejím posláním je prostřednictvím hry napomáhat vývoji osobnosti člověka. „Zabývá se výchovnými procesy, které pracují s navozováním, rozborem a reflexí prožitkových událostí za účelem získání zkušeností přenositelných do dalšího života. Cílem zážitkové pedagogiky je všestranný rozvoj k harmonii směřující osobnosti“ (Jirásek 2004: 15). Jedná se o kombinaci psychicky i tělesně náročných aktivit pracujících s motivací, atmosférou, kolektivem a prostředím na základě kvalitní dramaturgie. Zážitkový program může přispět k utvrzení idejí, které Hnutí Brontosaurus šíří. „Jen vyvážený program přinese zmiňovanou atmosféru vedoucí účastníky k radosti z vykonané práce, vážení si jejích výsledků, stmelení kolektivu, rozvoji vlastního kritického myšlení či další občanské angažovanosti“ (Hradil a Toman 2007: 79).

2.3.7. Hodnota přírody

Podle Petra Josefa Ondoka se význam přírody neodvívá pouze od toho, jak užitečná je pro člověka, ale má hodnotu sama o sobě: „Vnitřní hodnota [přírodních objektů] není závislá na člověku a jeho hodnocení, ale je zakotvena v nich samých, v tom, že jsou členy ekosystému, že zasluhují morálního uvážení“ (Ondok 1998: 63). Lidé v Hnutí Brontosaurus vnímají přírodu jako něco krásného, co si zaslouží ochranu a rozvoj. Příroda je aktivním partnerem, od kterého lidé mnohé dostávají a na oplátku jí musí mnohé dávat. Členové organizace si uvědomují vlastní zodpovědnost za její stav (Hradil a Toman 2007: 78). Podle Hany Kučerové ji mnozí ochraňují z pragmatických důvodů, například kvůli vědomí nezbytnosti udržitelného rozvoje, zodpovědnosti k dalším generacím nebo obavám z katastrof (Kučerová 2008: 45).

2.4. Hnutí Brontosaurus jako životní styl

Pojem životní styl chápe většina sociologů velmi široce jako soubor určitých aspektů života skupiny či jednotlivce.

„Pojem životní styl je v sociologickém kontextu obecně chápán jako způsob, jakým lidé žijí, tedy bydlí, stravují se, vzdělávají se, chovají se v různých situacích, baví se, pracují, spotřebovávají, vzájemně komunikují, jednají, rozhodují se, cestují, vyznávají a dodržují určité hodnoty, starají se o děti, pěstují potraviny, vyrábějí a jiné. Je tedy evidentní, že životní styl je velmi široká, složitá a mnohadimenzionální kategorie“ (Duffková, 2008: 51-52).

Podle Hany Bártové si členové Hnutí Brontosaurus prostřednictvím jeho akcí vytváří k němu a k lidem, kteří v něm působí, úzký osobní vztah, který přechází v životní styl. „Životní styl prosazovaný na akcích HB ovlivňuje každodenní život“ (Bártová 2008: 76). Tyto změny se projevují na duchovní úrovni (pocit sounáležitosti, přechod k ekologicky příznivějšímu životu, pocit uspokojení ze smysluplné práce, sebepoznání) i materiální úrovni (změna oblékání, vybavení bytu, proměna vzhledu) (Bártová 2008).

2.4.1. Proč někteří chtějí být brontosauři a co je láká na akce

Je otázkou, nakolik dnešní brontosauři vnímají své členství jako prestižní. Počet zájemců³⁰ o vstup do organizace nelze srovnávat se situací v prvních letech po jejím založení, kdy byl zájem mládeže enormní. V současnosti se „členem Hnutí Brontosaurus může stát každý, kdo souhlasí s jeho programovými cíli a stanovami“ (Šipr 1995: 5).

Důvody proč mladí lidé přijíždí na akce pořádané Hnutím Brontosaurus, přibližuje Jiří Šipr. Upozorňuje na průzkum, který zjišťoval, proč lidé jezdí na tábory programu Prázdniny s Brontosauřem. Vyplynuly z něj čtyři hlavní motivace, seřazené podle četnosti:

1. Hledání životního partnera

Hnutí Brontosaurus sdružuje lidi, kterým není jedno, co se kolem nich děje, jsou přemýšliví, proto se mezi nimi vyplatí hledat partnera.

2. Hledání kolektivu

Účastníci pátrají po skupině, ve které by našli uplatnění a podmínky pro rozvíjení sebe sama.

3. Potřeba získat sebevědomí

Lidé se na akcích snaží zbavit pocitu méněcennosti, objevit nové hodnoty.

4. Zájem o životní prostředí

Účastníci chtějí pomoci přírodě, přitahuje je dobrovolnická práce a smysluplná činnost.

Na jeho základě se může zdát, že příroda nehraje v účastnických motivacích primární roli a je spíše doplňkem. Šipr se ale domnívá, že tito lidé o ochranu životního prostředí zájem mají, ten se však často rozvíjí až v průběhu události (Šipr 1995: 42).

2.4.2. Být brontosauřem – motivace členů v uplynulé dekádě

Otázku, jak lidé působící v Hnutí Brontosaurus reflektovali v minulém desetiletí své členství, se pokusím zodpovědět pomocí jediného zdroje, který jsem k tomuto tématu našel. Tím je

---

³⁰ V kapitole 2.2.3. Organizační struktura Hnutí Brontosaurus uvádím počet členů organizace k roku 2011, tedy 1061 členů. Na akce hnutí jezdí podle odhadů několik dalších tisíc neregistrovaných příznivců.

anketa³¹ kterou uspořádala u příležitosti 30. výročí založení hnutí, tedy v roce 2004, redakce časopisu Hnutí Brontosaurus – Ještěř.

Autoři ankety pro časopis Ještěř nechali 12 respondentů zodpovědět následující otázku: „Proč jsem brontosaurem?“

Respondenti označovali za hlavní důvod setrvání v organizaci ztotožnění se s ideály Hnutí Brontosaurus. „Nadchly nás všechny ty myšlenky a lidi a možnost být v přírodě. Jsem s lidmi, kteří mají krásné ideály [...] je to už styl života.“ „Protože si myslím, že je nositelem dobrých myšlenek a umožňuje pracovat na něčem dobrém a užitečném a vede k zamyšlení a sblížení s lidmi i k poznání sebe.“ „Brontosaurus je pro mě naděje. Naděje, že lidé jsou a umí být dobří.“ Právě kombinace přijetí ideologie hnutí a potřeby ji sdílet s ostatními lidmi byla v odpovědích nejčastější. „Dalo by se hovořit o potřebě podobně smýšlejících lidí se sdružovat. Dalo by se také hovořit o potřebě některých jedinců měnit svět. Mohu sdílet mnohé ideály a pohled na svět.“ „Jsem rád s lidmi, kteří mají podobný názor na svět. Chci pomoci přírodě, památkám, lidem a sobě. Vlastně dohromady kvůli myšlenkám Hnutí Brontosaurus.“ „Je více důvodů, proč jsem v hnutí – lidi, příroda, náplň času. Jedním z hlavních je, že můžu někam patřit.“ Jeden dotazovaný se k členství vyjádřil pragmaticky, za motivaci označil snahu provést v organizaci změny: „Abych rozhýbal brontosaura.“ Další dlouholetý člen vyjádřil jistou lhostejnost k instituci členství. „Protože za mě někdo platí příspěvky. Až přestane, tak nebudu.“

---

31 Kolektiv autorů. Proč jsme brontosaurem? Ještěř – časopis Hnutí Brontosaurus, roč. 1, č. 1, str. 10-11.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1. Projekt výzkumu

Při tvorbě projektu výzkumu jsem vycházel především z metodologických publikací Jana Hendla³² a Miroslava Dismana³³.

3.1.1. Kontext výzkumu

Z výše uvedené teoretické části práce vyplývá, že příroda zaujímá v ideologii Hnutí Brontosaurus důležitou roli. Její ochranou se organizace zabývá od svého založení a tuto skutečnost obsahují i programové cíle.³⁴ Otázkou však zůstává, jak se pozice přírody od dob založení organizace změnila, kam se posunula a jak významná je pro současné členy. Od devadesátých let můžeme v hnutí sledovat například silný příklon k zážitkovým akcím. Autoři některých výzkumů také upozorňují, že zájem o přírodu nemusí být pro některé členy primární motivací pro vstup a setrvání v organizaci.³⁵

3.1.2. Cíl výzkumu

Vztahy a postoje brontosaurů k přírodě a její ochraně, se dosud na akademické úrovni nikdo podrobně nezabýval. Proto se ve své případové studii na tuto problematiku zaměřím. Pokusím se ji porovnat s ideologií Hnutí Brontosaurus a zjistit, do jaké míry ji současní členové přijímají a naplňují. Cílem studie je zjištění, jakou hodnotu má příroda pro současné členy Hnutí Brontosaurus a jaké postoje k ní a její ochraně zaujímají. Výsledky interpretuji na základě stanovených konceptů environmentální ideologie a etiky.

Poznávací cíl

---

32 Hendl, J., 2005: *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál, Praha

33 Disman, M., 2002: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum, Praha

34 Posláním a cíli Hnutí Brontosaurus se zabývám v podkapitole 2.3.4.

35 Tyto výzkumy interpretuji v podkapitolách 2.4.1. a taktéž 2.4.2.

Ve studii budu zkoumat členy Hnutí Brontosaurus působící na Hodonínsku, které lze označit za názorové vůdce a hybatele této organizace³⁶. Zaměřím se na jejich aktuální vztah k přírodě v kontextu jejich životního stylu. Pokusím se objasnit, do jaké míry se ztotožňují s environmentální ideologií organizace, jak vnímají její činnost a jakým způsobem ovlivňuje Hnutí Brontosaurus jejich postoje.

Práce má přinést pochopení postojů současných brontosaurů k přírodě. Pokusím se také zjistit, jak významná je role přírody a její ochrany a k jakému posunu v jejím vnímání došlo. Dále budu sledovat nové trendy vývoje hnutí.

Symbolický cíl

Studii chci poukázat na změny, kterými Hnutí Brontosaurus prošlo a prochází. Současná organizace se v mnohém od původního konceptu odlišuje a na jejím příkladě lze sledovat proměnu dobrovolnických environmentálních hnutí u nás.

Aplikační cíl

Závěry studie mají pomoci zařadit Hnutí Brontosaurus v rámci současného environmentálního hnutí a popsat charakteristiky typické pro jeho členy. Zároveň může práce určit jejich motivace vedoucí k ochraně přírody, posoudit konkrétní ochránářskou praxi a reflektovat účinnost metod, které brontosauři využívají k environmentální osvětě. Na práci mohou navázat kvalitativní výzkumy, zabývající se postoji k přírodě u členů dalších environmentálních neziskových sdružení.

3.1.3. Strategie výzkumu³⁷

Výzkum byl prováděn především prostřednictvím rozhovoru pomocí návodu, tedy jednou z kvalitativních strategií. Případovou studii jsem doplnil zúčastněným pozorováním. Během něj jsem se zúčastnil konkrétních ochránářských akcí, které pořádaly sledované základní organizace Hnutí Brontosaurus. Účelem bylo co nejdříve pokrýt vybranou problematiku.

---

36 Podrobněji se o nich zmiňuji v kapitole 3.1.5.

37 Při vytváření výzkumné strategie a především při formulaci otázek jsem se inspiroval v textech Heleny Paříkové *Skauting a příroda – role přírody při uplatňování skautské ideologie* a Jolany Čuprové *Současný tramping a jeho environmentální aspekty*.

3.1.4. Hlavní výzkumná otázka a odvozené otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jaký vztah mají současní členové Hnutí Brontosaurus na Hodonínsku k přírodě a její ochraně?

Výzkumné podotázky

Odvozené výzkumné otázky jsem se rozhodl rozdělit do čtyř kategorií podle jejich tématu a výzkumného záměru.

V první části budu sledovat vztah členů k Hnutí Brontosaurus. Pokusím se určit důvody, proč jsou brontosauři a jaké motivace je ke vstupu do organizace vedly. Zaměřím se i na možné proměny vnímání pozice hnutí v životech dotazovaných.

Další část otázek se týká environmentální ideologie³⁸ Hnutí Brontosaurus, tedy souboru názorů, hodnot a idejí, které brontosauři při ochraně přírody zastávají a uplatňují. Zároveň slouží k obhajobě správnosti jejich počínání a potvrzení smyslu existence organizace. Cílem je zjistit, jak současnou ideologii hnutí respondenti vnímají a zda sledují její proměnu. Pátrat budu po roli přírody v ní, případně po její proměně.

Třetí oblastí zájmu bude konkrétní praxe Hnutí Brontosaurus. Budu se snažit zjistit, které z činností považují respondenti za nejdůležitější, v čem vidí jejich pozitivní a negativní dopad a zda by se měly konkrétní ochranné akce změnit. Pokusím se určit, jaký význam pro ochranu přírody tyto činnosti podle brontosaurů mají. Sledovat budu roli pracovních akcí v environmentální výchově. Cílem je získat od dotazovaných kritickou reflexi praxe hnutí.

V poslední části výzkumného rozhovoru budu sledovat osobní přístup dotazovaných k přírodě a její ochraně. Součástí sledované oblasti bude také způsob, kterým se prosazovaná ideologie promítá do životů členů a jak je ovlivňuje. Zkoumat budu i vztah k životnímu prostředí z pohledu environmentální etiky.

3.1.5. Kdo jsou dotazovaní a jak byli vybráni

---

38 Při jejím definování jsem vycházel především z textů Pavla Šaradína citovaných v podkapitole 2.3. Vybranými podobami environmentální ideologie se zabývám v podkapitole 2.3.1.

Rozhovory byly uskutečňovány se členy základních organizací Hnutí Brontosaurus na Hodonínsku. Volil jsem tak proto, že s nimi mám osobní zkušenost a znám je, hlavním důvodem však byla silná tradice a zastoupení, kterou v tomto regionu brontosauři mají. Nejstarší ze tří tamních základních organizací vznikla v roce 1992 a spolu s ostatními spojuje téměř 200 členů, což je asi šestina celorepublikové členské základny. Dvě z těchto organizací jsou základní články (ZČ) zaměřené především na práci s dětmi a mládeží, jedna funguje jako regionální centrum (RC) sdružující hlavně vysokoškoláky a pracující. Zde je jejich stručná charakteristika:

ZČ HB Brd'ο³⁹ Vlkani

Vznikl v roce 1992 z původního pionýrského oddílu. Je největší základní organizací Hnutí Brontosaurus v Česku. Působí v Mikulčicích, Lužicích a Moravské Nové Vsi. Zaměřuje se na práci s dětmi a středoškoláky.

ZČ HB Brd'ο Ayhuazca

Od svého vzniku v roce 2007 působí v Čejkovicích. Jeho členové pracují hlavně s dětmi, na mnoha aktivitách spolupracuje se ZČ HB Brd'ο Vlkani.

RC HB⁴⁰ Podluží

Od roku 2009 se v něm lidé věnují regionálním projektům a snaží se podporovat činnost ostatních základních článků v okolí. Sdružuje dlouholeté členy Hnutí Brontosaurus a sídlí v Hodoníně. Pořádá odborné přírodovědné exkurze, benefiční environmentální festival, koordinuje práci v chráněných lokalitách regionu a sleduje stav životního prostředí na Hodonínsku.

Pro účely získání rozhovorů jsem postupně oslovil ty členy, kteří jsou výraznými osobnostmi těchto organizací, tedy ideové vůdce, hybatele místního brontosauřího dění a vzory. Domnívám se, že právě oni mají k dění v hnutí hlubší vztah. Dlouhodobě a systematicky v něm působí, a proto předpokládám, že je jejich postoj dostatečně vyhraněný. Často jde o lidi, kteří do organizace vstoupili již jako děti skrze přírodovědný oddíl. S jejich výběrem mi pomáhali sami členové, kteří mě na „vůdce“ upozorňovali a odkazovali. Tím se mi podařilo zúžit možnosti výběru a současně by měl tento postup pomoci získat relevantní výzkumná data.

---

39 Základní článek Hnutí Brontosaurus Brontosauři dětské oddíly

40 Regionální centrum Hnutí Brontosaurus

1. Ctibor, 25 let, soudní koncipient, předseda ZČ HB Brd'ο Vlkani, členem hnutí je 15 let
2. Petr, 22 let, pedagog ekocentra Dúbrava, předseda ZČ HB Brd'ο Ayhuazca a člen RC HB Podluží, členem hnutí je 7 let
3. Kristýna, 17 let, studentka gymnázia, vedoucí sekce dětských oddílů ZČ HB Brd'ο Ayhuazca, členkou hnutí je 6 let
4. Kateřina, 19 let, studentka gymnázia, vedoucí sekce dětských oddílů ZČ HB Vlkani, členkou hnutí je 10 let
5. Stanislav, 39 let, učitel základní školy, bývalý předseda ZČ HB Vlkani a statutární zástupce RC HB Podluží, členem hnutí je 22 let
6. Jakub, 22 let, student kulturní antropologie a filmové vědy, člen ZČ HB Brd'ο Ayhuazca a člen RC HB Podluží, členem hnutí je 8 let

3.1.6. Metody a techniky sběru dat

Po teoretickém zhodnocení zkoumané problematiky a vypracování projektu případové studie jsem přikročil k samotným rozhovorům. Nejprve jsem provedl pilotní studii, která otestovala navržené výzkumné otázky a strukturu výzkumného rozhovoru. Pro pilotní studii jsem vybral dva dotazované splňující kritéria vymezená v předchozí kapitole, ve výsledné studii ovšem zahrnutí nejsou.

Samotný sběr dat měl formu strukturovaných rozhovorů. Místo, kde byly pořizovány, zvolili sami dotazovaní. Šlo buďto o kavárnu, hospodu, nebo jejich pracoviště. Rozhovor nikdo neodmítl. Pokud bylo třeba, použil jsem doplňující otázky, nebo požádal o rozvedení odpovědi. Pro získání komplexnějšího pohledu jsem využil zúčastněného pozorování a vyrazil na akci každé ze základních organizací. Tyto i předchozí zkušenosti s činností Hnutí Brontosaurus na Hodonínsku mi usnadnily interpretaci rozhovorů.

Rozhovory jsem natáčel na diktafon a následně přepsal do textové podoby.

Výzkum skončil ve chvíli, kdy už by další rozhovory nepřinášely nové informace. V tomto momentě jsem předpokládal dosažení teoretické saturace. Ta nastala oproti mým očekáváním dříve, což podle mě způsobila relativní homogenita členů sledované skupiny.

3.2. Interpretace

3.2.1. Pozice Hnutí Brontosaurus v životech dotazovaných

Členství v organizaci a jeho reflexe

Hlavním důvodem, který vedl respondenty ke vstupu do Hnutí Brontosaurus, bylo doporučení druhé osoby. Při rozhovoru zmiňovali buď vliv blízkého kamaráda, nebo vzoru. „*Měla jsem staršího bratra, který byl brontosauřem.*“ (Kateřina) „*Já jsem se tam dostal přes svého tehdejšího učitele [...] Lehce nám tehdy vykládal o brontosauru a pak nám nabídl možnost tábora. Tak jsem tam jel a začalo mě to bavit.*“ (Petr) Jeden z nich si hnutí vybral, protože s kamarády potřebovali získat zastřešující organizaci pro svou činnost. „*Měli jsme původně pionýrský přírodovědný oddíl, pak jsme zjistili, že brontosauři jsou v pohodě, lze mít nějakou vlastní právní subjektivitu, tak jsme založili základní článek Hnutí Brontosaurus.*“ (Stanislav)

Konkrétní motivaci provázející snahu o získání členství neuvádí a popisují spíše obecné, předpovídatelné pohnutky. Někteří hledali naplnění volného času a zábavu. „*Prostě mě to [činnost brontosaurů] nejdříve bavilo, o nějakých hlubších důvodech jsem začal přemýšlet až ke konci gymplu.*“ (Ctibor) Dalším motivem byla zvědavost. „*Řekla jsem si, že to zkusím, nijak hlouběji jsem o tom nepřemýšlela. Pak se ukázalo, že mě to baví, tak jsem si řekla, že v tom budu pokračovat.*“ (Kristýna) Zmínili touhu patřit do skupiny podobných lidí. „*Motivace vlastně byla parta dobrých lidí, se kterými se znáš, podnikáš akce a jsi rád s nimi.*“ (Stanislav)

To potvrzuje přesvědčení teoretiků sociálních hnutí o významu kolektivní identity. Možnost vytvářet vztahy a sociální vazby je podle nich dnes silnější motivací ke vstupu do hnutí, než samotné naplňování záměrů organizace. Akce, kterými se jich snaží dosáhnout, jsou tak dělány spíše pro činnost samu (Znebežánek 1997).

Bártová pak jako hlavní motivace určuje touhu poznávat nové lidi, získávat zkušenosti, vytvářet přátelství a věnovat se smysluplné činnosti (Bártová 2008: 79).

Při popisu organizace zdůrazňují brontosauři její tradici, rozmanitost aktivit, dobrovolnický charakter a zaměření na ochranu přírody a památek. „*Je to jedna z nejstarších organizací, která se zabývá ochranou životního prostředí a vyznačuje se tím, že používá dobrovolnickou práci na pomoc přírodě, nebo k záchraně nějakého kulturního dědictví.*“ (Ctibor) „*Tvoří ji lidé, kteří chtějí dělat*

různé věci a bavít se tím.“ (Petr) Někteří doplňují roli výchovy. „[Brontosauři] jsou schopni něco dělat pro ochranu přírody prostřednictvím mládeže, což si myslím, že je nejdůležitější. Prostě výchovou dovést ty lidi k tomu, aby měli nějakou zodpovědnost.“ (Stanislav) Odpovědi vystihují většinu témat, jimiž se organizace snaží oficiálně prezentovat na veřejnosti.⁴¹

Její jedinečnost spatřují v otevřenosti vůči novým lidem i nápadům a nadšení členů pro danou věc. „Každý si v ní může najít to, co chce dělat a přijít s něčím novým.“ (Kateřina) „Dokazuje, že když se sejde dobrá skupina lidí, dokáží i zdánlivě obtížné věci.“ (Petr) „Není to jen nějaké teoretizování.“ (Stanislav) Jeden dotazovaný uvádí, že právě toto nadšení bývá spjato s ne zcela profesionálním ochránářským přístupem. Skutečnost, že se však daří dělat užitečnou práci, podle něj tento fakt přebíjí. „Není to [ochránářské aktivity] nic zvláštně odborného, ale lidi mají prostě možnost smysluplně přírodě pomoci.“ (Ctibor)

Model typického člena podle nich odpovídá cílové skupině, již se hnutí snaží nalákat na dobrovolnické akce. Jde tedy o mladého člověka do třiceti let, který chce někam patřit, který hledá nové přátele. „Když se podívám, koho tam znám, tak typickému členovi je tak do třiceti a mohl by to být vysokoškolák.“ (Kristýna) „Myslím, že typický člen neexistuje. Když už, tak je to asi vysokoškolák nebo středoškolák, co chce dělat něco pro přírodu.“ (Stanislav) Shodují se na stereotypu nadšence s touhou pomoci životnímu prostředí, který však není charakteristickým představitelem své generace. „Hledá nějaké své vyžití mimo konzumní mainstream. Chce poznat nové lidi, kteří přemýšlí nad podobnými věcmi.“ (Ctibor) „Je to takový člověk velice zapálený pro věc, který má rád přírodu, rád pracuje s lidmi. Chce pomáhat lidem i té přírodě, něco zlepšit.“ (Kateřina) Dva respondenti hovoří z vlastní zkušenosti o tom, že některé brontosauře lze například v rámci školních kolektivů považovat za outsidersy. „Brontosauři, se kterými se setkávám, asi nikdy nebyli ti největší drsníci ze třídy, které měl každý rád, ale byli spíš těmi, kteří nebyli mainstreamoví.“ (Petr) „Jsou to lidi, co mají nějaký zájem o tu přírodu a klidně bych si myslel, že z výrazné části jsou to outsideři, co se chtěli někam zařadit, když už to není vyloženě tím osobním smýšlením.“ (Jakub)

Sami sebe za zcela typické představitele hnutí nepovažují, tři dotazovaní však připouští, že z mnoha hledisek se tomuto modelu blíží. „Možná do jisté míry ano. Asi s tou zapáleností a s tím, že mě ta práce baví, tak jo.“ (Kateřina) „Považuji se za typického člena určité skupiny uvnitř Hnutí Brontosaurus [...] jsme těm ostatním podobní, jen třeba trochu jinak mluvíme

---

41 Podobnou rétoriku a důraz na zmíněné motivy (ochrana přírody a památek, pestrost, výchova, tradice) používá ve webových prezentacích i propagačních materiálech. Je otázkou, nakolik výpovědi dotazovaných ovlivnila právě sebepropagace hnutí.

a uvažujeme.“ (Petr) Ostatní se za typické členy nepovažují, nejčastěji z důvodu, že již dostudovali.

Z odpovědí vyplývá, že členství není primárně chápáno jako prestiž. Jde spíše o způsob vyjádření souhlasu s tím, co brontosauři dělají a touhy být součástí dění.

Co jim hnutí dává a co jim bere

Za nejvýznamnější přínos považují respondenti možnost uskutečnění vlastních nápadů. „Hlavně je to pro mě moje osobní seberealizace.“ (Jakub) „Můžu uplatnit spoustu nápadů a taky tam mám spoustu kamarádů.“ (Kristýna) „Ty lidi. A taky určitý rozvoj. Ono se to tedy moc u mě neprojevuje, ale lze tam získat určitou zodpovědnost.“ (Petr) Možnost realizace ovšem zároveň znamená nutnost omezení jiných zájmů. „Je to hlavně mnoho vynaloženého času.“ (Ctibor) „Je to pro mě výrazná výplň volného času.“ (Kristýna)

Hlavní slabinu současného Hnutí Brontosaurus spatřují v nedostatečné prezentaci jeho práce na veřejnosti. „Málo se projevuje na veřejnosti, v médiích. To se zlepšuje až v poslední době, třeba díky těm Himálajím.“⁴² (Stanislav) „Členové se neumí pořádně pochválit za to, co dělají a berou to jako nějakou samozřejmost. Nepovažují to za něco, za co by se měli pochválit a nalákat tak třeba i další lidi. Celkově chybí větší sebevědomí.“ (Ctibor) Tím přichází o potenciální členy i finance. „Jednak je menší, než by mohlo být. Má potenciál, aby bylo větší, ale problémem jsou chybějící lidské i finanční zdroje k nakopnutí.“ (Ctibor) „Asi nedokáže nikdy oslovit širokou skupinu lidí, aby člověk mohl kdekoliv říct, že je brontosaurus a všichni ho znali tak, jak to mají třeba skauti.“ (Petr) Ten zároveň dodává, že tuto situaci lze nahlížet i pozitivně, neboť tak podle něj přichází jen skuteční zájemci. Stanislav kladně vnímá i snahy o zlepšení: „Dneska už je to lepší, začínáme být profesionální, ale dřív jsme se pohybovali na bázi amatérismu.“

Za největší klad považují dobrovolnický charakter činnosti. „Ta chuť něco dělat. To je dneska nejmíc, málokdo udělá něco zadarmo, jen tak.“ (Stanislav) Roli hraje vědomí tradice, na níž navazují. „Jsou i další skupiny, které se zabývají tím, čím my, ale my máme za těch čtyřicet let propracované know how. Další věc jsou motivovaní lidé, kteří to dělají rádi a mají chuť hnutí vylepšovat.“ (Ctibor) Považují se také za společensky prospěšné „Pracuje s těma společensky prospěšnýma věcmi, jako je ta environmentální výchova a nejenom ta, ale vůbec, co do volnočasových aktivit – že to nabízí alternativu trávení volného času.“ (Jakub) Pozitiva tak ve výkladu dotazovaných převažují nad negativy.

---

⁴² Respondent tím upozorňuje na rozvojový projekt v indickém Ladhaku, který pořádají Brontosauři v Himálajích. Ten získal publicitu především díky podpoře celebrit, třeba Světlany Nálepkové, Jaroslava Duška nebo Pavla Lišky.

Proč zůstávají členy

Blízké okolí brontosaurů má k jejich činnosti spíše kladný vztah. „*Rodiče jsou rádi, protože je to takový vděčný koníček.*“ (Kristýna) Negativní postoj zaujímají nejbližší příbuzní pouze v případě jednoho respondenta. „*Rodiče to vnímají a dávají najevo velmi negativně s tím, že zase nejsem doma.*“ (Petr) Zkušenosti s reakcemi vrstevníků jsou protichůdné. Pro některé byl tento způsob angažovanosti předmětem posměchu. „*Když jsem chodil ještě na střední, tak se k tomu někdo z přátel stavěl opovržlivě.*“ (Jakub) Jiní o něj projevují zájem. „*V dnešní době je to tak, že to třeba moji spolužáci berou jako něco pozitivního, co dělám a ptají se mě, co dělám, kam jedu a jak pracujeme. Zajímají se. Oceňují to.*“ (Kateřina) Dále upozorňují, že část veřejnosti se v obcích, kde působí, staví k jejich působení sarkasticky, a označuje je jako ekologisty. Celkově ale zaznamenávají převážně kladné ohlasy.

Členství se nechtějí vzdát ze tří důvodů. Uvádí, že členy zůstávají kvůli vybudovaným vztahům a dojmu, že nemají vhodnější prostor pro realizaci. „*V tuto chvíli je to nová zkušenost a možnost více se zapojit do dění v jádru organizace, protože jsem už starší. To mě tam teď hlavně drží.*“ (Kateřina) „*Mám dojem, že mě to pořád posunuje dál.*“ (Petr) „*Když to řeknu nějak zvýšeně a pateticky, tak je to ten vyšší cíl, že to nedělám kvůli tomu, abych měl kde trávit čas, ale vím, proč.*“ (Jakub) Polovina respondentů nechce odejít, aby neztratila to, co v hnutí dokázala. „*Neznám jinou skupinu lidí, kteří by dělali podobné věci, takže ani nevím, kam bych jinam šel. A možná je v tom i určitá sentimentalita. Když to děláš dvacet let a vidíš, jaká je za tebou práce, tak se na to nevykašleš.*“ (Stanislav) „*Jsem ve vedení jedné základní organizace Hnutí Brontosaurus, a nebylo by proto lehké pustit veslo, takže to částečně může být určitá setrvačnost.*“ (Ctibor)

Steen vysvětluje setrvávání dobrovolníků dvěma základními stimuly – egoistickým a altruistickým. Egoistickou motivací je například touha po zisku známostí, zkušeností a uznání. Nejčastější altruistickou příčinou pak touha být prospěšný a „splatit okolí dluh“ (Steen 2006).

Všichni označují pozici hnutí v jejich životech za silnou. Pro dva dotazované je tato činnost a vše, co s ní souvisí, velmi silnou zálibou, která přerůstá v něco dalšího. „*Je to asi něco víc než koníček, protože to myslím poměrně vážně.*“ (Jakub). Tři dotazovaní hovoří o životním stylu. „*Mění to moje postoje, podle toho, jaké lidi tam potkávám, stavím si podle toho hodnoty.*“ (Kristýna) „*Teď už je to spíš forma životního stylu, kdy člověk přizpůsobuje všechny své ostatní záležitosti.*“ (Kateřina). Pro Ctibora je posláním: „*Asi tři čtvrtě věcí, které dělám mimo práci, se*

týkají hnutí. Beru to trochu jako poslání, snažit se naplňovat jakési myšlenky, které prosazujeme.“ Všichni se shodují, že působení v organizaci mění jejich životní způsob na duchovní úrovni⁴³, významné ovlivnění materiální dimenze⁴⁴ nepozorují. To je v rozporu s tvrzením Hany Bártové, která uvádí právě změny oblékání a vzhledu za nejvýraznější aspekty osobní změny (Bártová 2008: 76).

3.2.2. Ideologie a její naplňování pohledem brontosaurů

Poslání a cíle

Z výpovědí vyplývá, že respondenti považují za poslání Hnutí Brontosaurus jak snahu zlepšovat stav životního prostředí vlastní prací, tak předávání této hodnoty druhým. „*Ústřední myšlenkou je pomáhat přírodě a vychovávat [...] Předávat něco, myšlenku nějakou.*“ (Stanislav) „*Jde vlastně o to dělat s lidmi, se kterými si rozumíš, věci, které považuješ za dobré. Na to se navazuje výchova druhých a nakonec zjistíš, že nemusíš třeba zvedat ze země tolik papírků, když si vychováš nástupce, kteří ti pomohou.*“ (Petr)

Postoji brontosaurů je blízký Fineho **organický model** nahlížení přírody. Ten za ideální stav považuje spojení kultury s přírodou, péči o Zemi a přijetí přírody za něco svého. „*Být ‚zajedno‘ s přírodou, vstřebat do sebe její kouzlo*“ (Fine 2001: 39). Souvisí s ním idealizovaný a romantický náhled světa. Tendenci idealizovat jsem, s výjimkou Jakuba, zaznamenal u všech dotazovaných. Nejvýrazněji se tato tendence projevila ve vztahu brontosaurů k přírodě a osobních postojích. Snahu přiblížit se k přírodě vysvětluje Kateřina prostým konstatováním: „*Chceme hlavně udělat svět trochu lepším místem.*“

Cíle organizace ztotožňují s těmi programovými, a přestože si většina není zcela jista jejich zněním, souhlasí s nimi. „*Naplňovat konkrétně to poslání. Prací, výchovou a tak. Jsou to prostě programové cíle. Jsou v pohodě.*“ (Jakub) „*Chceme pokračovat a zlepšovat se. Nabízet něco jiného.*“ (Kateřina)

Příznačný je u respondentů důraz, který kladou na důležitost prezentace hnutí. Podstatné je pro ně nejprve jeho upevnění v dobře fungující a známou organizaci, která bude posléze lépe vykonávat svou činnost. Uvědomují si, že pro úspěšné prosazení myšlenek potřebují oslovit nové lidi⁴⁵, vzdělávat ty současné „*ještě bych se snažil upevňovat postoje členů, aby byli pevní, vzdělávat*

43 Mluví o formování myšlenek, postojů, hodnot, názorů a o sebepoznání.

44 Tímto myslí například změnu oblékání, vzhledu nebo vybavení domu.

45 Zmiňovali snahu zvýšit počet středoškolských členů, na které podle výpovědí mohou výchovně lépe působit a díky jejich věku je větší šance, že v hnutí zůstanou déle aktivní.

je. *Aby je práce bavila a chtěli to dělat*“ (Stanislav) a být cílevědomější *„načne se spousta věcí a pak některé zůstanou napůl nedodělané, nebo se dělají tak napůl a my se s tím polovičatým výsledkem spokojíme.“* (Kristýna)

Postavení přírody

Příroda je podle brontosaurů stále hlavním zájmem, její roli vnímají jako neměnnou. Shodují se však na tom, že se objevují nové trendy. *„Příroda je pořád tím hlavním, ale mění se prostředky.“* (Ctibor) Více prostoru je věnováno zahraničním, lidskoprávním, památkářským a zážitkovým akcím. *„Beru to jako pozitivum. Že jsme neustrnuli jenom na tom, že budeme sázet stromečky, protože to může lidi přestat po chvíli bavit.“* (Petr) Zmiňují, že i tyto činnosti jsou často provázány s ochranou životního prostředí. *„Zároveň jsou ale kvalitní akce, třeba pro památky, ale tam ta příroda je také.“* (Stanislav) Kateřina upozorňuje, že aktivity některých brontosaurů s ochranou přírody nesouvisí. Jde zejména o zážitkové tábory. *„Někde se z akcí vytrácí. Je to asi takový ústupný trend, teď se to vrací zpátky.“*

Pouze pro Jakuba není ochrana přírody tím nejdůležitějším: *„Co se týče toho, kde se pohybuji já, tedy kolem festivalu Pestrovečer a dobrovolnického tábora v srbském Banátu, tam převládá spíše lidskoprávní problematika.“*

Jak prosazují své myšlenky

Respondenti považují Hnutí Brontosaurus za zcela neradikální. O této skutečnosti mluví pozitivně. *„Je to dobře, protože tím nikoho neodrazuje.“* (Kateřina) Hlavní přednost neradikálního přístupu vidí v názorové otevřenosti. *„Spousta otázek okolo environmentalistiky není úplně jasná, takže se o nich může na akcích bez problému diskutovat a nestane se, že když tam dorazí popírač globálního oteplování, tak ho vyhodí. Nejsme názorová organizace.“* (Ctibor) Podle nich se organizace jako celek nepřiklání k žádnému konkrétnímu ideovému proudu v rámci environmentálních hnutí a zůstává u „malé ekologie“⁴⁶ s cílem „pomáhat a chránit přírodu“. Na základě těchto zjištění a osobního pozorování se domnívám, že v hnutí působí lidé s různými názory týkající se problematiky životního prostředí, kteří mají rozdílný pohled například na jadernou energetiku, na nutnosti konkrétně se do ochrany přírody zapojovat se však shodují.

Způsob, jakým prosazují své záměry, považují za výhodný, protože snáze vyvolá kladné ohlasy na veřejnosti. *„Být neradikální je vhodnější, protože lámáním přes koleno se nikdy ničeho*

---

46 Vymezení pojmu malá ekologie se zabývám v podkapitole 2.1.5.

pořádně nedosáhne. Navíc to líp působí na veřejnosti. Spousta lidí dnes totiž nedělá rozdíl mezi radikálními a neradikálními organizacemi.“ (Kristýna)

Navzdory tomuto tvrzení vnímají Češi environmentální neziskové organizace převážně kladně. Podle výzkumu CVVM⁴⁷ *Hodnocení ochrany životního prostředí* z května 2012 hodnotí jejich ochrannou činnost negativně pouze čtvrtina dotázaných, tedy nejméně ze zkoumaných institucí (CVVM 2012).

Zda je daná organizace radikální, odvozují dotazovaní z toho, jaké reakce vyvolává ve společnosti. Podle dvou respondentů to mohou podnítit kontroverzní postoje. *„Radikalnost vzniká ve chvíli, kdy si organizace formuluje určité postoje ke kontroverzním environmentálním tématům, aktivně je prosazuje a nehodlá od nich za žádnou cenu ustoupit.“ (Ctibor)*

O reakcích veřejnosti jako indikátoru radikálnosti hovoří shodně Binka: *„Zeleným radikálem je každý, kdo o environmentálních/ekologických problémech smýšlí výrazně odlišně od většinové společnosti“ (Binka 2008: 61).*

Ostatní považují za radikální takové činy, které omezují lidskou svobodu. *„Radikální je prosazovat to, že příroda je nejlepší a potřebuje pomoc za každou cenu, a nehledí na další stránky té věci, jde přes mrtvoly.“ (Kateřina)* *„Tak třeba přivazovat se ke stromu už mi přijde moc. [...] Je to takové vydírání, taková podpásovka.“ (Kristýna)*

Věří v důležitost prosazování změn v mezích zákona. Za legitimní prostředky považují jednání s institucemi, petice, happeningy a demonstrace. Jako typický příklad radikálního a pro ně nepřijatelného činu uvádějí násilné blokády. Přestože chápou důvody takového jednání, neztotožňují se s nimi. *„Pět lidí, co se v brontosauru naučí třídít papír a neodhazovat odpadky v lese, je lepší než blokáda.“ (Jakub)*

3.2.3. Co brontosauři skutečně dělají

Vliv jejich praxe na stav životního prostředí

Praktická ochranná činnost hnutí sestává podle dotazovaných z konkrétních pracovních akcí⁴⁸ spojených s osvětou. *„[Akce] mají široký záběr. Třeba kosení luk, brigády na biofarmách a ekologických projektech, oprava památek a co se děcek týče, tak jde například o vyvěšování budek a chození s mini do lesa a ukazování přírody, aby se jí nebály a chápaly o co jde.“ (Ctibor)* Jejich výčet vyznívá jako stereotypní představa toho, čím se ochránáři zabývají. *„Uklízení odpadků,*

⁴⁷ Centrum pro výzkum veřejného mínění

⁴⁸ Nejčastější jsou víkendové akce a tábory, méně běžné jsou jednodenní brigády.

kosení luk, čištění vod, čištění studánek, vysazování stromů, krmení zvěře v zimě, vyvěšování budek.“ (Kateřina)

Každý respondent podobnou akci v minulosti organizoval. Nejvíce hrdí jsou na letní tábory (Ctibor, Petr, Kristýna), Den Země (Jakub), brigádu v rezervaci (Kateřina) a projekt monitorování veřejné zeleně (Stanislav).

Při nich prováděli konkrétní práci (sbírali odpad, sázeli dřeviny, pomáhali stanici pro hendikepované živočichy), která zanechávala viditelné změny. *„Nacházeli jsme místa vhodná k osázení, děcka se samy podílely na výběru dřevin, to bylo prostě dobré.*“ (Stanislav) *„Posbírali jsme asi deset pytlů bordelu, co tam lidi [v rezervaci] nechávají. Vytáhli jsme i ledničku a staré hrnce, pneumatiky a takové věci. Tak o to jsme ulehčili té půdě, tomu místu. Taky jsme vytáhli lidi do lesa a byli součástí toho.*“ (Kateřina) Pouze Kristýna připouští, že na jejím táboře šlo primárně o zážitkový program. *„Akorát jsme jim [účastníkům] vysvětlili, že by měli šetřit s vodou a tak, ale to nebylo zásadní. Cíleně jsme nic jako environmentální výchovu nedělali, průběžně jsme jim prostě vysvětlovali, jak to děláme běžně, že třídíme odpad a tak.*“ (Kristýna)

Shodně tvrdí, že je dobrovolnická práce baví, je jim příjemná a domnívají se, že stejně ji vnímají i účastníci akcí. *„Baví se s kamarády, jsou v přírodě, pomáhají jí a dohromady to je výborné. Spojí tu pomoc s něčím příjemným, tedy příjemné s užitečným.*“ (Kateřina) *„Na dané lokalitě udělá kus práce, která je aspoň pro to naše přesvědčení dobrá. Ti lidi si to opravdu užijí a přijdou zas většinou.*“ (Petr) Nejvíce se jim líbí, že po nich zůstává něco hmatatelného: *„Vždycky se podaří vylepšit byť malý kousek životního prostoru. Užitek z toho má celá veřejnost, nejen ti, co se zapojí.*“ (Ctibor) Důležitost zjevných výsledků činnosti, typická pro „malou ekologii“, přetrvává mezi brontosauy dodnes. Právě podíl na viditelně kladných změnách je možná nejefektivnějších nástrojem vytváření environmentálně příznivých změn chování (Vaněk 1996: 38).

Současně jsou přesvědčeni, že pozitivně ovlivňují své okolí. *„Když se aspoň jeden člověk do něčeho zapojí, tak nasákne nějakým tím naším názorem a to pak šíří do svého bezprostředního okolí, třeba do rodiny a tak. To mi přijde jako jeden z těch největších pozitivních dopadů.*“ Stanislav a Ctibor upozorňují na nutnost práci promýšlet, aby neztratila smysl: *„Musíme si dát pozor, aby to nebylo krátkozraké, aby to někam vedlo.*“ (Stanislav)

Při diskuzi nad možným negativním vlivem akcí na životní prostředí, považuje polovina dotazovaných za problém využívání automobilové přepravy. Zdůvodňují ji však jako nutné zlo, které vyváží tím, že přírodě v důsledku pomohou více, než jí uškodí. *„To zanechá nějakou ekologickou stopu, ale ta by se zase měla vyrušit asi tím, co děláme jinak.*“ (Jakub)

Pokud srovnávají, přijde jim způsob, jakým brontosauři chrání přírodu, smysluplný. „*Jo, je dobrý, možná je to dlouhá cesta, pomalejší než to měnit přímo politikou, ale takový čistší, lepší.*“ (Stanislav)

Jak ovlivňuje osobnost organizátora

K pořádání akcí žene brontosauřiny podle Kristýny touha po uspokojení vlastních potřeb. „*Mají potřebu jít a něco dobrého udělat.*“ (Kristýna) Právě organizování jim pomáhá tyto potřeby naplňovat, ať už jde o přání něco měnit, bavit se nebo získat pocit prospěšnosti. „*Je to chuť něco změnit, udělat něco pro druhé a pro přírodu a tím pádem i pro sebe.*“ (Kateřina) Není překvapením, že roli hraje i vztah k lidem a místu. „*Buďto máš rád to místo, kde tu akci děláš, nebo máš rád lidi, s nimiž ji děláš.*“ (Ctibor) Jakub skepticky poznamenává, že někdy za tím stojí pouhá setrvačnost: „*Věřím tomu, že je dost brontosaurů, kteří dělají ty akce jen proto, že si to zvykli dělat a očekává se to od nich.*“

V naplňování brontosauřích ideálů a cílů pořadatelé na akcích spatřují určité nedostatky. Podle některých existují v tomto ohledu mezi jednotlivými akcemi výrazné rozdíly. „*Já jsem třeba zažil opravdu špatnou víkendovku, na které organizátoři působili dost sektářsky a odpudivě.*“ (Jakub) „*Jak kdy, když je nepovedená akce, tak se to úplně sto procentně nepodaří. Střídá se to.*“ (Kristýna) Většina víkendovek a táborů ale představě o tom, jak „správně“ předávat brontosauřiny myšlenky, odpovídá. „*Minimálně ta snaha o jejich naplnění je tam veliká. To je asi nejdůležitější. Myslím, že někdy by to šlo víc, ale nevidím v tom problém.*“ (Petr)

Jak ovlivňuje osobnost účastníka

Za hlavní důvody, proč dnes lidé jezdí na brontosauřiny akce, označují respondenti tyto:

1. Sociální

Hledání přátel a setkávání se s nimi

2. Vztah k přírodě

Touha pomoci životnímu prostředí

3. Zábava

Očekávání zajímavého programu a zážitků

4. Dostatek volného času

Snaha smysluplně využít svůj čas

Oproti závěrům, které zmiňuje Jiří Šipr, chybí motivace k hledání partnera a potřeba zvýšení sebevědomí (Srov. Šipr 1995: 42). Možná je ale dotazovaní nevyjadřují explicitně. Výraznější roli má ovšem zájem o přírodu a přímo podotýkají očekávání zábavy. Domnívám se, že požadavky současných účastníků jsou kladeny nejen na silnější zážitky, ale mnozí z nich se o environmentální problémy zajímají intenzivněji, než jejich předchůdci před patnácti lety.

Téměř všichni si myslí, že akce ovlivňují životní způsob účastníků, ať už pozitivně či negativně. „*Dokonce si myslím, že proto tam lidi jezdí, že chtějí změnit svůj životní postoj a účast na akcích jim v tom pomáhá.*“ (Ctibor) Primárně jde o postoje k přírodě. „*Jiný způsob ovlivnění, než ve vztahu k životnímu prostředí, podle mě není.*“ (Kateřina) Polovina dotazovaných takovou změnu považuje za možnou, ale obtížně proveditelnou. „*Nějaký vztah k životnímu prostředí člověka, co jede na brontosauři akci, je po ní buď stejný, nebo lepší. Změna ale bývá složitá.*“

Tvrdí, že dlouhodobé zapojení do dění v hnutí v lidech vytváří kladnější vztah k ochraně přírody. Potvrzují to vlastní zkušenosti. Čtyři dotazovaní znají alespoň jednoho člověka, u nějž sledují posilování pozitivního postoje k životnímu prostředí v důsledku, které zapříčiňuje právě činnost brontosaurů. Účastníci se často snaží připodobnit své názory a chování vzorům, které si v hnutí našli. „*Táhnou tam pozitivní příklady.*“ (Ctibor)

3.2.4. Osobní postoje k přírodě

Čím je pro ně příroda

Z výpovědí vyplývá, že příroda je pro respondenty především „zdrojem potěšení“, nejsilněji vnímají její estetickou hodnotu. „*Opravdu mě naplňuje v tom smyslu, že mi pomáhá odbourávat stres. Dokážu ji prostě esteticky ocenit, posiluje mě.*“ (Kristýna) Je místem, kde odpočívají, rádi v ní pobývají. „*Člověk se rád vrací, těší mě být v lese, těší mě být na louce, strávit tam čas, je to odpočinkové místo, je to super.*“ (Kateřina) Estetický a relaxační rozměr přírody dominuje. Podobně výrazně vnímají tyto aspekty i trempové (Čuprová 2011: 36) a skauti (Paříková 2009: 60-61).

Idealisticky na ni nahlíží Jakub: „*Mám takovou představu, idealistický koncept, že ta příroda je ten svět, kde by mohlo všechno fungovat v pohodě. Je tam přirozená spravedlnost. Tam je to správné a dobré.*“ Je však výjimkou, postoj ostatních je spíše racionální. „*Neberu to ezotericky, že bych hledal někde nějaké skryté síly, to ne. Já to беру tak, že člověk je součástí přírody jako živočišný druh.*“ (Ctibor) Jakékoliv zbožštění přírody je jim vzdáleno. Duchovní rozměr jí otevřeně

nepřisuzují. Na rozdíl od skautů, kteří přírodu využívají ke svým rituálům, například při skládání skautského slibu (Paříková 2009: 62). Brontosauři si jí váží jako unikátního životního prostoru, bez něhož nemůže člověk existovat. „*No já jsem přírodovědec, takže pro mě je to jak kdyby přirozené prostředí, které tu vždy bylo a člověk ho jen narušuje a to agresivně.*“ (Stanislav)

S tím souvisí další motiv ochrany přírody, reciproční altruismus, tedy spolupráce člověka s přírodou za účelem přežití. Dotazovaní si uvědomují svou závislost na přírodních zdrojích. „*Kdyby se to všechno mělo platit – čistý vzduch, tohle a tohle, tak jsou to miliardy peněz, které člověk má zadarmo.*“ (Stanislav) Takový postoj je podle Librové typický pro plytkou ekologii⁴⁹, která získává zejména Evropě a Spojených státech stále větší podporu (Librová 1994: 160).

Postoj respondentů k přírodě formovali rodiče, kamarádi, vlastní prožitky a ostatní brontosauři. Protože všichni vyrůstali na vesnici, často pobývali a pobývají v okolní krajině. „*Já jsem byl od mládí hodně venku a tu přírodu jsem si měl možnost často i velice zblízka ochutnat.*“ (Petr) Tam si nevědomě utvářeli hodnoty. Librová považuje osobní kladný prožitek přírody za důležitou podmínku vzniku ekologických ctností: „*Člověk, který miluje přírodu má patrně blíž k ekologicky pozitivnímu činu než člověk necitlivý, [...] přičemž ekologicky pozitivním činem je míněn nejen zjevný aktivní ekologický postup, ale také ochota zřít se svých potřeb, o nichž vím, že přírodu přímo nebo nepřímo ohrožují*“ (Librová 1988: 16).

Současný a ideální stav světa

Současný vztah společnosti k přírodě je podle nich primárně kořistnický. „*Konzum je to hlavní [...] všechno je zdarma a plundrují se přírodní zdroje.* (Stanislav) Za problém považují odcizení člověka. „*Člověk se už tak moc vyčlenil, že se ani nepovažuje za součást přírody, ale spíš za, nechci aby to znělo zprofanovaně, ale je takový pán.*“ (Kristýna)

Zároveň mluví o zvětšující se skupině lidí, kteří to chtějí změnit. „*Výrazně přibývá lidí, kteří k tomu přistupují jinak a snaží se žít v souladu.*“ (Jakub) Tuto domněnku jsem se snažil konfrontovat s přístupnými fakty. Vycházel jsem proto z výzkumů šetrného chování české veřejnosti k životnímu prostředí.⁵⁰ Z nich vyplývá, že od roku 2002 stoupal počet jedinců, kteří měnili některé návyky s cílem větší ohleduplnosti k životnímu prostředí, v posledních letech se však zastavil a k podstatným změnám nedochází. Nejčastější formou příznivého chování uváděnou v

49 Takzvanou plytkou, neboli povrchní ekologií, se zabývám v podkapitole 2.3.4.

50 Srovnávání s názorovými postoji vynechávám, neboť zde hrozí výrazný rozpor se skutečností. Nelze totiž dostatečně prokázat, kolik lidí, kteří se označí za „ochránce přírody“, bude toto potvrzovat skutečným environmentálně šetrným jednáním. Zůstávám proto u poněkud povrchních ukazatelů, jako třídění odpadu, úspora energií apod.

roce 2012 bylo třídění odpadu (82 % domácností) a úspora energií (53 % domácností) (CVVM 2012).

V lidském chování vůči přírodě spatřují dotazovaní rozpory. „*Ten vztah je samozřejmě dosti ambivalentní, protože většina jednotlivců říká, že přírodu má ráda, ale myslím si, že společnost jako celek využívá její zdroje neefektivně a tím pádem jimi plýtvá.*“ (Ctibor) To Petr připodobňuje ke vztahu matky a dítěte: „*Člověk je součástí přírody, akorát je to takové to nehodné dítě, co dělá prostě problémy.*“

Respondenti se shodují na nutnosti změn, které zlepší stav životního prostředí. Ty mají být založeny na spolupráci člověka a přírody. „*Člověk musí s přírodou kooperovat a to je výhodné pro obě dvě strany. Nebude ničena a dá nám to, co potřebujeme.*“ (Kateřina) Prosazují uvážlivé zásahy lidí do přírody a šetrné využívání zdrojů. „*Měl by k ní [člověk] přistupovat pokorně a nerušivě. Využívat ji, ale přitom neničit.*“ (Kateřina) Zjištěné postoje jsou blízké způsobu prožívání přírody, který Kohák nazývá jako **vztah řemeslníka-trhovce**. Člověk pocítuje závislost na přírodních zdrojích a snaží se o ni s úctou pečovat, považuje je za dar (Kohák 2006: 63).

Z hlediska environmentální etiky odpovídá přístup brontosaurů **neradikálnímu antropocentrismu**. Člověk stojí v centru, jak potvrzuje Jakub: „*Pro sebe mám člověka výš než přírodu.*“ Ochrana přírody však není v pozadí. Neradikální antropocentrismus chce „*zachovat koncepci ústředního postavení člověka a zároveň přijmout ochranu ostatních živých tvorů a životního prostředí, jako pro člověka významnou hodnotu.*“ (Binka 2008: 38).

Alternativou tohoto přístupu je **Etika vznešeného lidství**. Podle ní vychází hodnota z člověka, který dokáže omezit své osobní zájmy a jednat morálně pro dobro přírody a celého lidstva. Ochrana přírody jde ruku v ruce se zájmem společnosti, souvisí s ideou trvalé udržitelnosti. Člověk může s drobnými omezeními využívat přírodu, aniž by ji ničil (Kohák 2006: 73-85). Tento koncept lze naplňovat dobrovolnou skromností, kterou zmiňuje Stanislav: „*Lidi by se měli snažit být dobrovolně skromní, neplýtvat, snažit se něco dělat. Začít hlavně u sebe.*“

Svým pojetím ideálního vztahu společnosti k přírodě se vymyká pouze Ctibor, který za východisko považuje soukromé vlastnictví: „*Státní centralizace způsobuje, že zájmy jdoucí proti přírodě mají jednodušší cestu k prosazení. Protože má většina lidí přírodu ráda, tak pokud by byla soukromým vlastnictvím, málokdo by připustil, aby se jeho majetek znehodnocoval.*“ Tím naráží na pojem „tragédie obecní pastviny“ jako označení situace, kdy veřejný zdroj využívá několik jednotlivců s cílem zvýšit svých zisk, což následně způsobí jeho poškození (Hardin 1968).

Označení sebe sama jako ochránců přírody dotazovaní neodmítají. V pozitivním smyslu se

za ochránce považují, někteří však připouští, že by mohli být aktivnější. V běžném životě se drží poměrně klasických zásad environmentálně šetrného jednání. Třídí odpad, snaží se minimalizovat jeho vytváření, využívají hromadnou dopravu namísto automobilové, šetří vodou, pořádají ochránářské akce, přikrmují ptáky a snaží se svým příkladem ovlivňovat druhé. Na poslední jmenované vsázejí nejvíc. *„Důležité je přesvědčit ty lidi, zapojit do ochrany. To kdyby se mi povedlo, to bych byl vážně rád.“* (Stanislav)

4. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem zkoumal vztah členů Hnutí Brontosaurus, jako specifické společenské skupiny, k přírodě, krajině a jejich ochraně. V teoretické části jsem na základě literárních zdrojů nejprve k této problematice stanovil jistá východiska, která vycházela především z přímých pramenů pojednávajících o zmíněné organizaci. Ty jsem doplnil o teoretickou literaturu, v níž se autoři zabývají aspekty environmentální ideologie, etiky, životního způsobu a prožívání přírody.

Ukázalo se, že Hnutí Brontosaurus významně rozšiřuje své působení i mimo rámec přímé ochrany přírody a věnuje se nyní například rozvojovým projektům a ochraně památek. V devadesátých letech se také transformovalo v nezávislou neziskovou organizaci moderního ražení. Nadále však, především svými stanovami a programovými cíli, navazuje na čtyřicetiletou brontosauří tradici.

Popsat současný stav Hnutí Brontosaurus a především stanovit postoje jeho členů k němu a přírodě měla pomoci empirická část práce. V ní jsem použitím kvalitativních hloubkových rozhovorů získal výpovědi šesti hybatelů brontosauřího dění na Hodonínsku. Analýzou jejich sdělení jsem se snažil odpovědět na otázku, jaké společné hodnoty a postoje brontosauři sdílí a zároveň určit převládající koncepty environmentální ideologie a etiky ve zkoumané organizaci a její pozici v rámci českého environmentálního hnutí.

Členství v hnutí není pro respondenty primárně prestižní záležitostí, vyjadřují jím spíše souhlas s ideály a aktivitami, kterým se Hnutí Brontosaurus věnuje. To hraje v jejich životech významnou roli, s níž souvisí jistá míra idealizace, jíž se při rozhovorech dopouštěli téměř všichni dotázaní. Vnímali jsem také stejnorodost a názorovou blízkost zkoumané skupiny. Z toho vyvozují, že brontosauři si jsou v mnoha ohledech myšlenkově spřízněni. S programovými cíli i posláním organizace se ztotožňují, přestože jde, pro některé z nich, o velmi abstraktní formulace. Osobní přínos členství spatřují ve třech oblastech: **seberealizaci, sociální sounáležitosti a zapojení do ochrany životního prostředí**. Nové trendy v organizaci, jako příklon k zážitkové pedagogice a projekty, jejichž hlavním cílem není ochrana přírody, vnímají pozitivně. Slabinami jsou podle nich relativně nepočtená členská základna a nepřiliš známé jméno současného Hnutí Brontosaurus na veřejnosti.

Za optimální způsob ochrany přírody považují **přímé pracovní akce** na konkrétních lokalitách (například kosení luk či sázení stromů), snaha o strukturální změny (například aktivní prosazování obnovitelných zdrojů energie) jim není blízká. Hnutí Brontosaurus označují za zcela neradikální. Tuto skutečnost vnímají jako výhodnou a věří, že své cíle snáze prosadí zákonnými prostředky, dobrovolnickou prací a výchovou. Z hlediska environmentální etiky odpovídá tento postoj slabému **antropocentrismu**. Zmíněné závěry potvrzují Binkovu domněnku, že mezi zastánci antropocentrismu nelze nalézt přívržence radikálního ochranářského přístupu. Brontosauři staví člověka do role správce přírody a nositele morálních závazků vůči ní. Tento přístup Kohák v souvislostech environmentální etiky označuje **etikou vznešeného lidství**.

Příroda je pro brontosaurusy především zdrojem potěšení. Jakékoliv její zbožštění je jim, s výjimkou jednoho respondenta, vzdáleno. Namísto duchovních hodnot jí přisuzují praktický význam. Uvědomují si lidskou závislost na přírodních zdrojích a pro ochranu životního prostředí prosazují model **recipročního altruismu**. Je jim blízký způsob prožívání přírody, který Kohák nazývá **vztahem řemeslníka-trhovce**, kdy člověk chápe svou závislost a přírodu vnímá jako dar hodný péče. Přiznávají, že částečnou motivací k ochraně životního prostředí může mezi brontosaurusy být pragmatická snaha o zlepšení jeho stavu, který považují za nepříznivý, a mají proto obavy z budoucnosti. Podle Fineho pojetí lze brontosauři nahlížení přírody připodobnit **organickému modelu**, který za ideální stav považuje spojení přírody s kulturou.

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že příroda a její ochrana je pro brontosaurusy stále tím hlavním, přestože její pozice se oproti minulosti oslabila. Činnost hnutí považují za smysluplnou, domnívají se, že při ní stále převládá důraz na užitečnou práci pro přírodu a výchovu k environmentálně šetrnějšímu životnímu způsobu. Třebaže připouští skutečnost, že ne všichni brontosauři vnímají péči o přírodu jako své elementární poslání a akce považují za pouhý zdroj zážitků, je podle nich tato skupina v menšině. Pět z šesti respondentů zná konkrétního člověka, kterému dala prvotní impuls k příklonu k environmentálně šetrnějšímu způsobu života právě vlastní zkušenost s činností brontosaurů.

Nabízí se možnost stejný výzkum za několik let zopakovat, abychom zjistili, jak se během tohoto období sledovaná skupina vyvine. Domnívám se, že by bylo zajímavé pokračovat ve výzkumech postojů členů dalších zelených hnutí k přírodě a jejich případnému vývoji, abychom získali co nejkomplexnější přehled současné české environmentální scény.

5. ANOTACE

V této bakalářské práci pojednává autor o vztahu členů Hnutí Brontosaurus k přírodě a její roli v ideologii a praxi zmíněné organizace. První část věnuje především historickému a současnému působení Hnutí Brontosaurus a jeho pozici v rámci environmentálního hnutí. Zabývá se historií, cíli, strukturou a aktivitami organizace. Text doplňují koncepty environmentální ideologie a etiky, které mají pomoci osvětlit možné postoje k ochraně životního prostředí. V druhé části vychází autor z kvalitativního výzkumu. Interpretací rozhovorů s názorovými vůdci Hnutí Brontosaurus na Hodonínsku se pokouší určit současný vztah brontosaurů k přírodě, krajině a jejich ochraně.

The paper deals with the relationship of members of the Brontosaurus Movement to nature and the part it plays in the ideology and practice of the organization. The first part is devoted primarily to the past and present operation of the Brontosaurus Movement and its position within the environmental movement. It deals with the history, aims, structure and activities of the organization. The text is supplemented by concepts of environmental ideology and ethics intended to help shed light on possible attitudes to environmental protection. The second part is based on qualitative research. By interpreting interviews with opinion leaders of the Brontosaurus Movement in the district of Hodonín the author attempts to determine the current relationship of the Brontosaurus to nature, landscape and their protection.

6. JMENNÝ INDEX

BARŠA	6, 21
BARTOŠ	21
BÁRTOVÁ	29, 37, 40
BENIAK	12
BINKA	21, 24, 25, 26, 42, 47
CÍSAŘ	6, 21
ČEKALOVÁ	10
ČINČERA	12, 13, 17
ČUPROVÁ	6, 33, 45
DISMAN	32
DUŠEK	15
DUFFKOVÁ	29
FINE	23, 40
FRAŇKOVÁ	12, 13
GERYKOVÁ	6
HARDIN	47
HENDL	32
HEYWOOD	20
HRADIL	9, 10, 15, 16, 17, 19, 27, 28, 29
JANČA	8, 14
JIRÁSEK	28
JUST	27
KAMARÝT	16
KOHÁK	22, 23, 47
KOMÁREK	21
KUČEROVÁ	29
LIBROVÁ	15, 24, 25, 46
MÁCHAL	21, 28

MAREK	16
MAULE	17
NAESS	26
ONDOK	23, 24, 25, 28
PAŘÍKOVÁ	6, 33, 45
PATOČKA	10, 11
PETŘÍČEK	11, 13
STEEN	40
ŠARADÍN	20
ŠIPR	7, 14, 15, 27, 28, 29, 30, 45
ŠKARABELOVÁ	17
TOMAN	9, 10, 15, 16, 17, 19, 27, 28, 29
VANĚK	6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 43
VELEK	7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16
VNENK	9
ZAVADIL	19
ZIMEK	28
ZNEBEJÁNEK	6, 21, 37

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

Barša, P., Císař, O., 2004: *Levice v postrevoluční době*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno

Bartoš, M., 2011: *O přírodě s láskou: eseje o vztahu lidí a přírody*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Bártová, H., 2007: *Hnutí Brontosaurus a jeho působení na osobnost mladého člověka*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno

Binka, B., 2008: *Zelený extremismus - Ideje a mentalita českých environmentálních hnutí*. Masarykova univerzita, Brno

Čuprová, J., 2012: *Současný tramping a jeho environmentální aspekty*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Brno

Disman, M., 2000: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum, Praha

Duffková J. a kol., 2008: *Sociologie životního stylu*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň

Hendl, J., 2005: *Kvalitativní výzkum*. Portál, Praha

Heywood, A., 1994: *Politické ideologie*. Victoria Publishing, Praha

Geryková, Z., 2007: *Horolezci a příroda: Vztah členů oddílu Lokomotiva Brno k přírodě a krajině*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Brno

- Janča, Z., 1980: *Mládež a životní prostředí*. ČÚV SSM & Česká státní spořitelna, Praha
- Kohák, E., 2006: *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky (přepracované vydání)*. Sociologické nakladatelství, Praha
- Kolektiv autorů, 1988: *Metodika letních táborů Hnutí Brontosaurus*. Komise ŽP ČÚV SSM & Česká státní spořitelna, Kladno
- Kolektiv autorů, 1996: *Velký sociologický slovník (1. svazek)*. Karolinum, Praha
- Kučerová, H., 2008: *Hnutí Brontosaurus a jeho ekologické iniciativy vzhledem k sociální nauce katolické církve*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc
- Librová H., 1988: *Láska ke krajině?* Blok, Brno
- Librová, H., 1994: *Pestří a zelení (kapitoly o dobrovolné skromnosti)*. Veronica & Hnutí Duha, Brno
- Máchal, A., 2007: *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Rezekvítek, Brno
- Maule, J. a kol., 2005: *Servisní nestátní neziskové organizace*. Attavena, České Budějovice
- Naess, A., 1993: *Ekologie, pospolitost a životní styl*. Abies, Tulčín
- Ondok, J.P., 1998: *Člověk a příroda: hledání etického vztahu*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří
- Paříková, H., 2010: *Skauting a příroda: Role přírody při uplatňování skautské ideologie*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno
- Petříček, V., 1980: *Mládež a životní prostředí*. ČÚV SSM & Česká státní spořitelna, Praha

Šaradín, P., 2001: *Historické proměny pojmu ideologie*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno

Škarabelová, S., 2002: *Když se řekne nezisková organizace*. Masarykova univerzita, Brno

Šipr, J., 1995: *Metodika pro organizátory akcí Hnutí Brontosaurus*. Hnutí Brontosaurus, Praha

Toman, D., Zimek, M., 2009: *Ekologicky v oddíle*. Hnutí Brontosaurus, Brno

Vaněk, M., 1999: *Nedalo se tady dýchat. Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. AV ČR – Ústav pro soudobé dějiny, Praha

Velek, J., 1980: *Jak jsem bránil přírodu*. Práce, Praha

Vnenk, P., 1999: *Hnutí Brontosaurus*. Ročníková práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Zavadil, Z., 1991: *Ty Brďo! Malý pomocník vedoucích Brontosauřích dětských oddílů*. Hnutí Brontosaurus, Brno

Znebejánek, F., 1997: *Sociální hnutí*. Sociologické nakladatelství, Praha

Příspěvek ve sborníku:

Librová, H., 1991: *Křížovatky a paradoxy českého ekologického hnutí*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Masarykova univerzita, Brno

Časopisecké články:

Beniak, L., 1985: Prázdniny s Brontosauřem '85. *Mladý svět*, roč. 27, č. 14., s. 10

Čekalová, I., 1990: Znalá jsme Pepu Velka. *Nika*, roč. 11, č. 5/6, s. 22

Činčera, P., 2004: Hnutí Brontosaurus a Asociace Brontosaurus po rozdělení. *Veronica*, roč. 18, č. 16, s. 42

Činčera, P., Fraňková A., 2004: Hnutí Brontosaurus do rozdělení. *Veronica*, roč. 18, č. 16, s. 37

Dušek, J., 1990: Jít na zelenou. *Mladý svět*, roč. 32, č. 9, s. 12

Fine, G.A., 2001: Jak se dělá příroda a ochočuje divočina. Problém vysbírávání lesů v houbařské kultuře. *Biograf*, č. 24, s. 29-56

Hardin, G., 1968: Tragedy of the Common. *Science*, č. 162, s. 1243-1248.

Hradil, T., Toman, D., 2007: Hnutí Brontosaurus – Pro přírodu, pro lidi. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*, roč. 35, č. 8, s. 77-80

Jirásek, I., 2004: Vymezení pojmu zážitková pedagogika. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*, roč. 32, č. 1, s. 15

Just, T., 1990: Ochránářské hnutí a jeho sociální teorie. *Nika*, roč. 11, č. 3-4, s. 29

Kamarýt, R., 1990: „B“ jako balzám. *KRUH – Extra (mimořádné vydání)*, s. 12

Kolektiv autorů, 2004: Proč jsem brontosaurem? *Ještěř: časopis Hnutí Brontosaurus*, roč. 1, č. 1, s.10-11

Marek, 1992: A je tu Asociace. *Ještěř*, č. 9 – 10 (dvojčíslo), s. 7 – 11

Patočka, J., 2012: Josef Velek: ekologický ombudsman 80. let. *Sedmá generace*, roč. 21, č. 2, s. 15- 17

Petříček, V., 2005: Josef Velek aneb „Komu vadí stromořadí“. *Ochrana přírody*, roč. 60, č. 10, s. 318

Steen, T., 2006: Public sector motivation: Is there anything to learn from the study of volunteerism?, *Public Policy and Administration*, roč. 21, č. 1, s. 49-62

Velek, J., 1974: Akce Brontosaurus. *Mladý svět*, roč. 16, č. 3, s. 8-9

Velek, J., 1990: Ekologický zápisník MS. *Mladý svět*, roč. 32, č. 8., s. 4

Velek, J., 1975: Kam došel mladosvětský Brontosaurus '75. *Mladý svět*, roč. 17, č. 49., s. 15

Internetové zdroje:

www.akce.brontosaurus.cz

www.brontosaurus.cz

www.brontosaurivhimalajich.cz

www.akcepamatky.cz

www.prazdniny.brontosaurus.cz

www.brdo.brontosaurus.cz

<http://cvvm.soc.cas.cz>

8. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Struktura rozhovoru

1. Pozice Hnutí Brontosaurus v životě členů

Jak dlouho jsi členem Hnutí Brontosaurus?

Jak ses k brontosarům dostal/a? Proč jsi to této organizace vstoupil/a?

Jak bys tuto organizaci popsal/a? Je v něčem konkrétním výjimečná?

Jak bys charakterizoval/a typického člena Hnutí Brontosaurus? Považuješ se za něj?

Co pro tebe Hnutí Brontosaurus znamená?

Jaké jsou podle tebe hlavní zápory současného hnutí? Jaké jsou hlavní klady?

Jak reaguje okolí na tvé členství v hnutí?

Proč zůstáváš členem Hnutí Brontosaurus?

Jakou pozici zaujímá ve tvém životě?

2. Ideologie Hnutí Brontosaurus a její naplňování

Co je podle tebe posláním Hnutí Brontosaurus?

Jaké jsou jeho cíle?

O co by mělo Hnutí Brontosaurus usilovat především? Co bys v současné organizaci změnil/a?

Jaká je role přírody v Hnutí Brontosaurus? Posiluje, stagnuje, nebo je na ústupu?

Kde je podle tebe hranice radikálnosti ochranářských hnutí?

Do jaké míry je podle tebe Hnutí Brontosaurus radikální? Jak by mělo prosazovat své cíle?

3. Praxe Hnutí Brontosaurus

Co konkrétně dělají brontosauři?

Jaký konkrétní projekt jsi pořádal/a v rámci Hnutí Brontosaurus? Jak ovlivnil stav životního prostředí?

Jakým způsobem ovlivňují konkrétní aktivity brontosaurů stav životního prostředí? Jaké jsou jejich negativní dopady? Jaké jsou jejich pozitivní dopady?

Proč brontosauři organizují akce?

Jak vypadá typická dobrovolnická akce Hnutí Brontosaurus?

Je způsob, kterým brontosauři přistupují k ochraně přírody, smysluplný? Proč?

Myslíš, že jsou brontosauří ideály na akcích naplňovány?

Co přináší tyto akce účastníkům? Proč na ně jezdí?

Ovlivňují akce účastníky ke změně životního způsobu? Mohou změnit postoj jedince k životnímu prostředí? Pozoroval/a jsi u nějakého účastníka změnu postoje v důsledku jeho/její účasti na akci Hnutí Brontosaurus?

4. Osobní postoje respondentů k přírodě

Jakou roli hraje příroda ve tvém životě? Jak často do ní vyrazíš?

Co nejvíce ovlivnilo tvůj vztah k přírodě?

Jaká je pozice člověka v rámci přírody?

Jaký vztah k přírodě převládá v současné společnosti?

Jak by měl tento vztah ideálně vypadat?

Považuješ se za ochránce přírody? Snažíš se ty osobně nějak chránit životní prostředí?

Jak vnímáš činnost současných environmentálních organizací? Zapojuješ se do ní?

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sociálních studií

Katedra environmentálních studií

Zadání práce BAKALÁŘSKÉ

pro: **Petra Gala** UČO: **385929** imatr. roč.: **2010**

Vedoucí katedry Vám ve smyslu studijních předpisů o státních závěrečných zkouškách určuje

Téma bakalářské práce: Hnutí Brontosaurus a příroda – environmentální ideologie organizace

Téma bakalářské práce v angličtině: Hnutí Brontosaurus and nature – environmental ideology of organization

Zásady pro vypracování:

Posluchač(ka) zpracuje bakalářskou práci při využití všech svých věcných i metodologických znalostí a dostupné literatury. Nedílnou součástí práce jsou i její stručná **anotace, index a seznam použité literatury (blíže viz "Pravidla k vypracování bakalářské práce")**. **Rozsah bakalářské práce:** 10 000 -17 000 slov.

Pokyny pro vypracování:

Cíle práce:

Teoretická část práce se bude zabývat především historickým a současným působením Hnutí Brontosaurus a jeho roli v rámci environmentálního hnutí. Bude se věnovat historii, ideologii, etice, cílům, struktuře a aktivitám organizace.

Empirická část bude vycházet z kvalitativního sociologického výzkumu – rozhovorů s vybranými členy hnutí na Hodonínsku. Výzkum bude zaměřen na environmentální ideologii hnutí, hodnoty a postoje k přírodě a její ochraně.

Osnova:

Konkrétní struktura práce vyplyne během zpracování zadaného tématu.

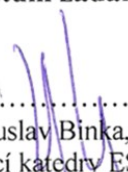
Ve své práci posluchač vyjde především z těchto zdrojů:

- BÁRTOVÁ, Hana. *Hnutí Brontosaurus a jeho působení na osobnost mladého člověka*. Brno, 2007. Bakalářská práce. 90 s.
HRADIL, T., TOMAN, D. *Hnutí Brontosaurus – pro přírodu, pro lidi*. Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku, 2007, č. 8, s. 76-80.
JANČA, Z. *Mládež a životní prostředí*. Praha, ČÚV SSM, 1980.
KAMARÝT, R. *Má Brontosaurus právo na přežití?* KRUH, 1990, č. 21., s. 22 – 23.
KOHÁK, E. *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. Dotisk druhého vydání. Praha, Sociologické nakladatelství, 2002.
LÍPA, M. *Brontosaurus má právo na přežití*. KRUH, 1990, č. 22., s. 6 – 7.
PETŘÍČEK, V. *Mládež a ochrana přírody – metodika pro mládež zapojenou v rámci hnutí Brontosaurus do ochrany přírody v ČR*. Praha, ČÚV SSM, 1980.
ŠIPR, J. *Metodika pro organizátory akcí Hnutí Brontosaurus*. Brno, Hnutí Brontosaurus, 1995.
VELEK, J. *Jak jsem bránil přírodu*. Praha, Práce, 1980.
ZNEBEJÁNEK, F. *Sociální hnutí*. Praha, Sociologické nakladatelství, 1997.

Určený vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavel Klvač

Datum zadání: 27. 9. 2012

.....
podpis vedoucího BP

.....
Mgr. Bohuslav Binka, Ph.D.
vedoucí katedry ES